

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหวังในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
2. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน
 - 2.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล
 - 2.2 การคัดกรองนักเรียน
 - 2.3 การส่งเสริมนักเรียน
 - 2.4 การป้องกันและแก้ไขปัญหา
 - 2.5 การส่งต่อ
3. วงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA
4. การประชุมระดมสมอง
5. บริบทของโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1. แนวคิดเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นโยบายเกี่ยวกับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดไว้ในหมวด 1 ความมุ่งหมายและหลักการ มาตรา 6 ระบุว่า หลักการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่า ทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และมาตรา 23 การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตาม

ความเหมาะสมแต่ละระดับการศึกษา ซึ่งใน (5) ได้ระบุว่า ความรู้ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2562 : 3, 6-7)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564 : 1) ได้กำหนดนโยบายสำคัญให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนนักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการดูแล ช่วยเหลือ พิทักษ์ ปกป้องคุ้มครองอย่างรอบด้าน ด้วยกระบวนการที่ถูกต้อง เหมาะสมและทันการณ์ ได้รับการพัฒนาในทุกมิติเพื่อให้เป็นคนดี มีความสุข และปลอดภัยในสภาพสังคมปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565 : 12) มุ่งมั่นในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็น “การศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ” มุ่งเน้นความปลอดภัยในสถานศึกษา ส่งเสริมโอกาสทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564–2565 กล่าวคือ ด้านความปลอดภัย พัฒนาระบบและกลไกในการดูแลความปลอดภัยให้กับผู้เรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษาและ สถานศึกษา จากภัยพิบัติและภัยคุกคามทุกรูปแบบ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาวะที่ดี สามารถปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำ ด้านโอกาส ข้อ 2.3 ระบุว่า พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่อยู่ในการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อป้องกันไม่ให้ออกจากระบบการศึกษา รวมทั้งช่วยเหลือเด็กตกหล่นและเด็กออกกลางคันให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียมกัน

2. ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

มีนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังต่อไปนี้

กรมสุขภาพจิต (2554 : 131) ได้ให้ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า หมายถึง กระบวนการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน และการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา ด้วยวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษา ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

วีระ คำอาจ (2555 : 12) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและ

นอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

ชุดิมา ถาวรแก้ว (2559 : 14) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาและคณะทำงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีระบบขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์มากขึ้นรวมทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านต่าง ๆ ของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) ป้องกันและแก้ไขปัญา และ 5) การส่งต่อ

เทิดศักดิ์ ยะยอง (2562 : 14) กล่าวว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าวและมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอกรวมทั้งการสนับสนุนส่งเสริมจากโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564 : 1) ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่จะดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอน วิธีการและเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา อาทิ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร ครูทุกคน ฯลฯ

กล่าวโดยสรุป ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจน โดยมีครูที่ปรึกษาและบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ร่วมกันเข้าไปแก้ไขปัญหาของผู้เรียน ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการพัฒนาตนเอง แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3. ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552 : 3-7) ได้ให้แนวคิดว่า เด็กและเยาวชนในยุคปัจจุบันจำนวนไม่น้อยที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาและสภาพแวดล้อมที่ไม่สร้างสรรค์ในสังคมทำให้พฤติกรรมแตกต่างไปจากเด็กและเยาวชนในอดีต แม้ว่าผู้ปกครอง ครู อาจารย์ และคนทำงานด้านเด็กจะใช้ความรักความปรารถนาดีอย่างมากมายเพียงใดก็ไม่อาจพิทักษ์ ปกป้องและคุ้มครองเด็กและเยาวชนให้ปลอดภัยหรือมีพฤติกรรมตามที่สังคมคาดหวังได้ จากการประมวลสถิติ

ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนของหน่วยงานต่าง ๆ พบว่า เด็กและเยาวชน ทั้งที่เป็นนักเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอื่น ๆ ส่วนหนึ่งมักมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ตกเป็นทาสของเกมคอมพิวเตอร์จนถึงขั้นหมกมุ่นและเรียนรู้พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจากเกม จนนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อตนเองและครอบครัว
2. นิยมประลองความเร็วด้วยการแข่งรถมอเตอร์ไซด์มีพฤติกรรมการใช้รถจักรยานยนต์ที่ผิดกฎหมายเป็นนักซิ่งวัยสาวและวัยสก็อยส์ (สาวน้อยซ็อนท้ายหนูนักซิ่ง)
3. ใช้ความรุนแรงในการตัดสินปัญหาและข้อขัดแย้งทะเลาะวิวาท จับกลุ่มรวมตัวกันสร้างความปั่นป่วนในชุมชนไปจนถึงการยกพวกตีกัน
4. มีเพศสัมพันธ์เร็วขึ้น เป็นพ่อแม่ตั้งแต่อายุยังน้อย มีเพศสัมพันธ์โดยไม่ป้องกันตนเองขาดความรับผิดชอบ
5. เข้าถึงสารเสพติดได้ง่ายจากการเริ่มใช้บุหรี่ยาเสพติด เหล้า ยาบ้า ยาไอซ์ ยาเลิฟ และสารอันตราย ที่แพร่ระบาดในกลุ่มเด็กและเยาวชน
6. ขาดหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ไม่เห็นความสำคัญของหลักศาสนา ค่านิยมความเป็นไทย ความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวค่อนข้างเปราะบาง ติดเพื่อน ติดสื่อและให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าความมีคุณธรรมนำใจ

การพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามสังคมมุ่งหวังนั้น มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติการเชิงรุกในการป้องกันแก้ไขและพัฒนาเด็ก เพื่อให้สามารถต่อสู้เอาชนะภัยคุกคามเด็กและเยาวชนที่นับวันจะรุนแรงมากขึ้นด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว

บุปผาชาติ เข้มวิชัย (2558 : 9) กล่าวว่า ความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นงานที่ทุกภาคส่วนให้ความสำคัญเพื่อพัฒนานักเรียนในสถานศึกษาโดยครูที่ปรึกษาควรเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือและป้องกันแก้ไขปัญหานักเรียนทุกคนอย่างเป็นระบบ กระบวนการทำงานที่ชัดเจนมีร่องรอยหลักฐานการปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบและประเมินผลได้ นอกจากครูที่ปรึกษาแล้วยังมีคณะบุคคล ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือเพื่อส่งเสริมพัฒนาควบคุมและแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันเพื่อดูแลช่วยเหลือส่งเสริม และพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ให้เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อคุ้มครองดูแลรักษา รวมทั้งให้การอบรมศีลธรรมจรรยา มารยาทอันดีแก่นักเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนต่อไป

สุทัศน์ เอี่ยมแสง (2558 : 9) กล่าวถึง ความสำคัญและความจำเป็นของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กล่าวคือ เป็นการส่งเสริมพัฒนาป้องกันและแก้ปัญหาเพื่อเพิ่มศักยภาพให้นักเรียน

เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายจิตใจสติปัญญา และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข วิถีชีวิตที่พอเพียงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน ทั้งทางด้านวัตถุและเทคโนโลยีต่าง ๆ ทำให้เด็กและเยาวชนมีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากอดีต ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย ซึ่งการแก้ไขปัญหาไม่ใช่หน้าที่ของสถานศึกษาอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือกับผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทุกคน โดยมีครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า ความสำคัญและความจำเป็นของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอน มีขอบข่ายโครงสร้างในการดำเนินงาน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ มีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ เป็นการพัฒนานักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายจิตใจสติปัญญาความสามารถมีคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนมีวิถีชีวิตที่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจและมีแนวคิดไปในทางเดียวกัน ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการดำเนินงานตามเหมาะสมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ส่งเสริมพัฒนาควบคุมและแก้ไขความประพฤติของนักเรียนให้อยู่ในระเบียบวินัย ให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกันและเป็นคนดีของสังคม

4. ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2551 : 3) กล่าวถึงประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไว้ กล่าวคือ 1) นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา 2) สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น 3) นักเรียนรู้จักตนเองและควบคุมตนเองได้ 4) นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข และ 5) นักเรียนมีการพัฒนาความฉลาดทางด้านอารมณ์

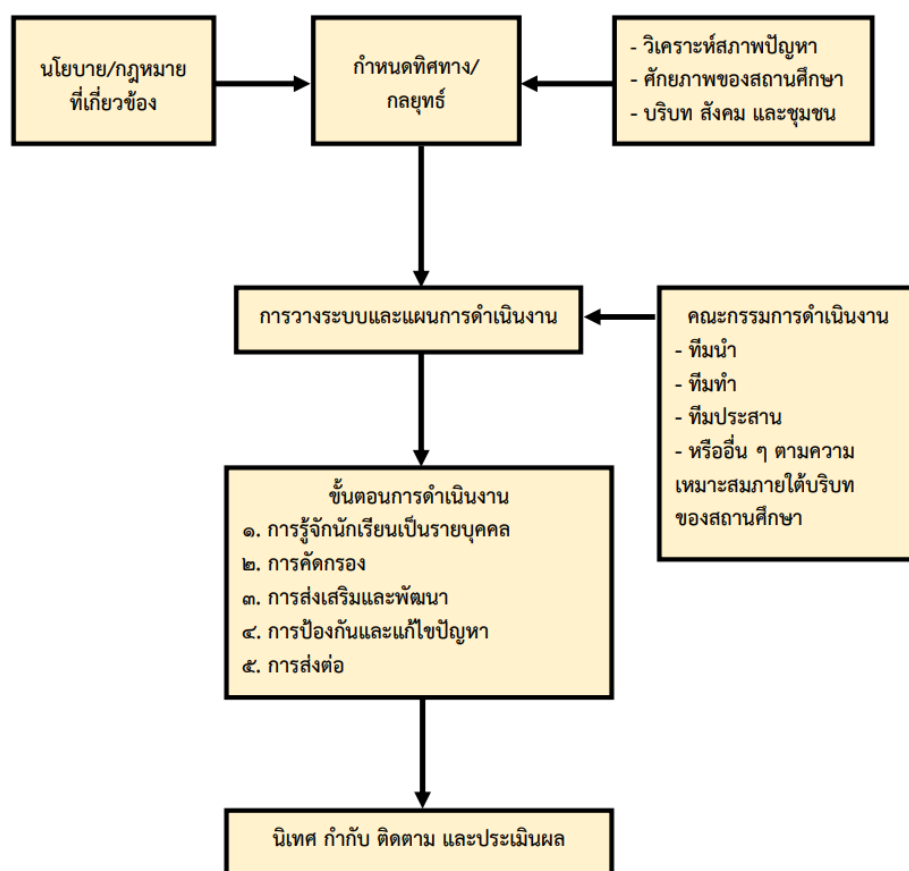
บุปผาชาติ เข้มวิชัย (2558 : 12) งานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นงานที่มีประโยชน์เป็นอย่างยิ่งต่อทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องเพราะเป็นการส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับตัวนักเรียน ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจะลงไปสู่ตัวนักเรียนโดยตรง โดยการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานเพราะเป็นงานที่ต้องร่วมมือกันกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องใช้เทคนิคขั้นตอนและกระบวนการต่าง ๆ ที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อให้การดำเนินงานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ประโยชน์ของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่กล่าวมา เป็นงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียน โดยการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานเพราะเป็นงานที่ต้องร่วมมือกันเป็นงานที่มีประโยชน์ยิ่งต่อทุก ๆ ฝ่าย ตามขั้นตอนกระบวนการต่าง ๆ ที่ถูกต้อง เหมาะสม นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลือ อย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีโรงเรียนเป็นหลักในการจัดการศึกษา มุ่งเน้นพัฒนาเด็กไทยให้เป็นคนดี คนเก่ง อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยอาศัยความร่วมมือของบุคลากรและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด ภายใต้การกระบวนกรตามขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน อย่างเป็นระบบมีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพและ มีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ กระบวนการและขั้นตอนของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการดังนี้

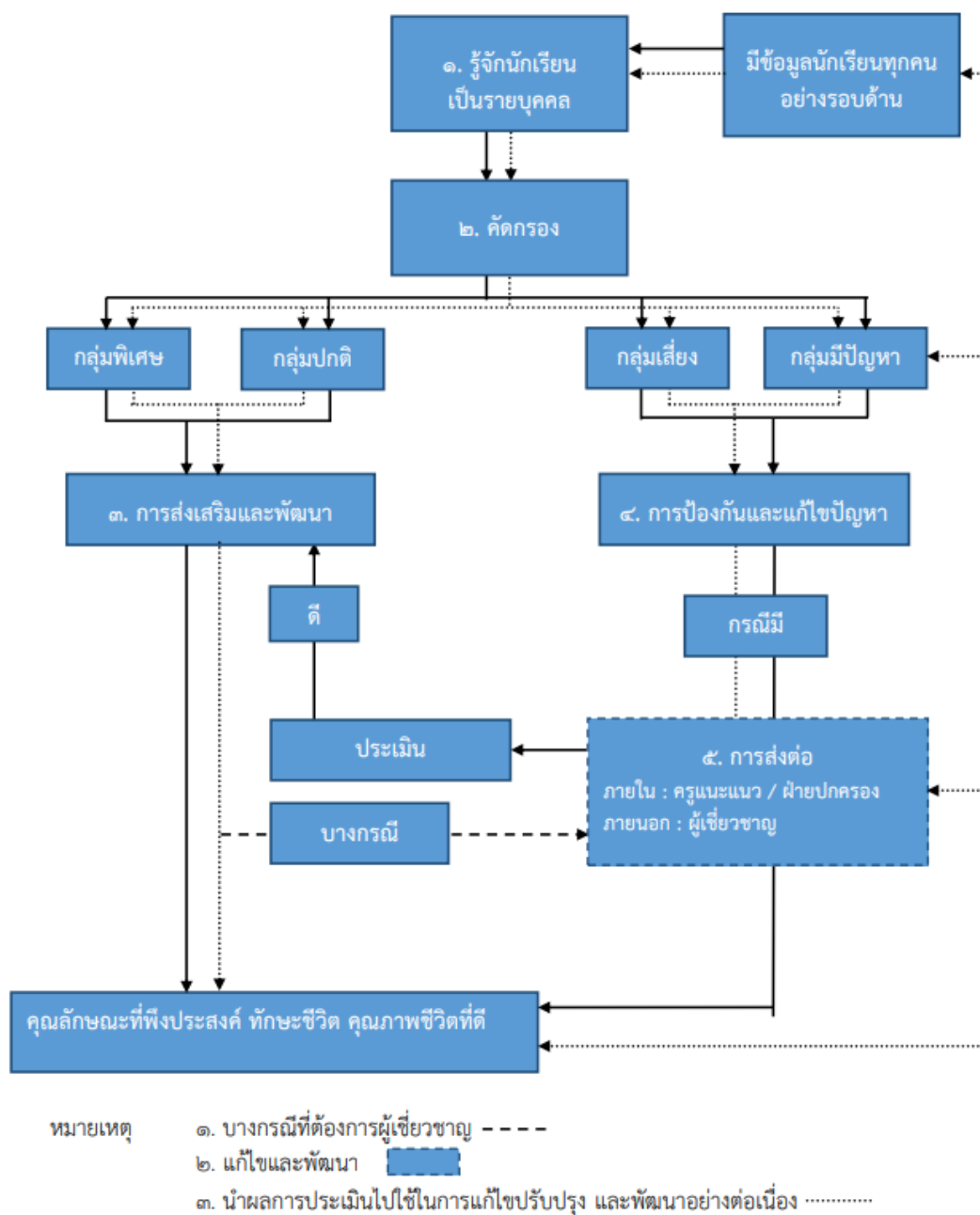
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565 : 4) ได้ดำเนินการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา

สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

อย่างไรก็ตาม สำหรับสถานศึกษาทุกแห่ง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565 : 5) ให้สถานศึกษาดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ตามกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบครบวงจรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังแผนภูมิตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงกระบวนการและขั้นตอนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบครบวงจรของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2565 : 2) กำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ และจุดเน้นในการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยมีเป้าหมายให้ ศูนย์เฉพาะกิจ คัดกรองและช่วยเหลือเด็กนักเรียน (ฉก.ชน.สพฐ.) ดำเนินการขับเคลื่อนการดำเนินงาน โดยคำนึงถึงสิทธิ ของนักเรียนให้ได้รับโอกาสทางการศึกษารูปแบบที่เหมาะสม พัฒนาบุคลากร ของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา และสถานศึกษา ให้มีความรู้ความสามารถในการดำเนินงานระบบ การดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการหนึ่งในเชิงการบริหาร ที่สำคัญ สถานศึกษาทุกแห่งต้องดำเนินงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรอง 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อ ซึ่งจะได้กล่าวในรายละเอียดในลำดับต่อไป

1. การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

กรมสุขภาพจิต (2551 : 7-10) กล่าวว่า ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน มีพื้นฐานของชีวิตที่ไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและ ด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูประจำชั้นหรือ ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียนเป็น ประโยชน์ในการส่งเสริมพัฒนาการป้องกัน แก้ไขและช่วยเหลือนักเรียนได้ถูกทางซึ่งเป็นข้อมูลเชิง ประจักษ์ มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือคาดเดาโดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาที่นักเรียนซึ่งจะทำให้ไม่เกิด ข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

เพื่อให้ได้ข้อมูลและทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดนักเรียนรายบุคคล ครูที่ปรึกษา สำคัญที่สุด ครูที่ปรึกษาควรเก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียนอย่างน้อย 5 ด้านใหญ่ ๆ คือ

1. ด้านความสามารถ แยกเป็น
 - 1.1 การเรียน
 - 1.2 ความสามารถอื่น ๆ
2. ด้านสุขภาพ แยกเป็น
 - 2.1 ด้านร่างกาย
 - 2.2 ด้านจิตใจ-พฤติกรรม
3. ด้านครอบครัว แยกเป็น
 - 3.1 ด้านเศรษฐกิจ
 - 3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน
4. ด้านสารเสพติด
5. ด้านความปลอดภัย

6. ด้านอื่น ๆ ที่ครูพบเพิ่มเติมซึ่งมีความสำคัญหรือเกี่ยวข้องกับการดูแลช่วยเหลือ เช่น ด้านเพศ ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ควรทราบดังตารางที่ข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ควรทราบ

ข้อมูลนักเรียน	รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ
1. ด้านความสามารถแยกเป็น 1.1 การเรียน	1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2. ผลการเรียนรู้เฉลี่ยในแต่ละภาคเรียน 3. พฤติกรรมการเรียนในห้องเรียน ที่มีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เช่น ไม่ตั้งใจเรียน ขาดเรียน ฯลฯ
1.2 ความสามารถอื่นๆ	1. บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน 2. ความสามารถพิเศษ 3. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียนและนอกโรงเรียน และนอกโรงเรียน ฯลฯ
2. ด้านสุขภาพ 2.1 ด้านร่างกาย	1. ส่วนสูง น้ำหนัก 2. โรคประจำตัว ความบกพร่องทางร่างกาย เช่น ได้ยิน การมองเห็น ฯลฯ
2.2 ด้านจิตใจ-พฤติกรรม	1. อารมณ์ซึมเศร้า/วิตกกังวล 2. ความประพฤติ 3. พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น 4. พฤติกรรมเก็บตัว /ขี้อาย
3. ด้านครอบครัว แยกเป็น 3.1 ด้านเศรษฐกิจ	1. รายได้ของบิดา มารดา/ผู้ปกครอง 2. อาชีพของผู้ปกครอง 3. ค่าใช้จ่ายที่นักเรียนได้รับในการมาโรงเรียน ฯลฯ
3.2 ด้านการคุ้มครองนักเรียน	1. จำนวนพี่น้อง/บุคคลในครอบครัว 2. สถานภาพของบิดา มารดา 3. บุคคลที่ดูแลรับผิดชอบนักเรียน 4. ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัว 5. ลักษณะที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนที่ควรทราบ (ต่อ)

ข้อมูลนักเรียน	รายละเอียดข้อมูลพื้นฐานที่ควรทราบ
	6. ความเจ็บป่วยของบุคคลในครอบครัว หรือการใช้สารเสพติด การติดสุรา การพนัน
4. ด้านสารเสพติด	พฤติกรรมที่แสดงออก พฤติกรรมในชั้นเรียน การใช้ยา
5. ด้านความปลอดภัย	1. สุขภาพและบุคลิกภาพ 2. สถานภาพครอบครัวและสิ่งแวดล้อม 3. ข้อมูลการเดินทาง 4. การจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ฯลฯ

สำนักมาตรฐานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 18) ได้ระบุว่า ด้วยความหลากหลายของนักเรียนแต่ละคน ซึ่งมีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่แตกต่างกันผ่านการหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมในหลายลักษณะ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้ข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัว นักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะช่วยให้ครูอาจารย์มีความเข้าใจในนักเรียนมากขึ้น สามารถนำข้อมูลมาคัดกรองนักเรียนและนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้องซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ได้จากเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย ตามหลักวิชาการ มิใช่การใช้ความรู้สึก หรือการคาดเดา โดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหา นักเรียน ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2549 : 37) อธิบายถึงวิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล สามารถดำเนินงานได้ดังนี้

1. สังเกต
2. สัมภาษณ์
3. การเยี่ยมบ้าน
4. ข้อมูลจากระเบียนสะสม
5. ผลการประเมินและทดสอบต่าง ๆ

วิธีการและเครื่องมือในการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาควรใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลนักเรียนที่ครอบคลุมทั้งด้านความสามารถด้านสุขภาพ และด้านครอบครัว ที่สำคัญคือ

1. ระเบียบสะสม (ปพ.8) ระเบียบสะสมแบบพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และเอกสารวิชาการ ระเบียบการวัดผลของสถานศึกษา เป็นเอกสารที่รวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง และรายละเอียดในด้านต่างๆ ของนักเรียนแต่ละคนอย่างมีแบบแผน เช่น ประวัติส่วนตัว ครอบครัว รายงานการเรียน การทดสอบสุขภาพ ความถนัด ความสนใจ กิจกรรมพิเศษ โครงการศึกษา และอาชีพในอนาคต บันทึกการสัมภาษณ์ การให้คำปรึกษาและรายงานอื่น ๆ ที่ทางโรงเรียนต้องการทราบเกี่ยวกับตัวนักเรียน การสังเกต ระเบียบพฤติกรรม การสัมภาษณ์ อัตชีวประวัติ และสังคมมิติโดยเก็บรวบรวมไว้ในระเบียบสะสม มีทั้งข้อมูลในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ซึ่งการบริการรวบรวมและการศึกษาข้อมูลเพื่อการรู้จักและเข้าใจนักเรียนเป็นรายบุคคลโดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ โดยเก็บไว้มิดชิดในตู้เอกสารให้สะดวกใช้ และการบริการข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคลเป็นบริการสำคัญ เพราะเป็นการรวบรวมข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับเด็กที่แตกต่างกัน เพื่อช่วยให้ครูแนะแนว ผู้ปกครองและผู้บริหารสถานศึกษา สามารถเข้าใจเด็กได้อย่างลึกซึ้งและสามารถดูแลช่วยเหลือเด็กได้อย่างถูกต้องและตรงตามความต้องการของผู้เรียน

2. แบบประเมินพฤติกรรมเด็กหรือแบบประเมินตนเอง (SDQ) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2546 : 130, 138-140) กล่าวถึงกรอบแบบประเมินพฤติกรรมเด็กคือแบบประเมินตนเอง (SDQ) ว่าเป็นแบบประเมินของสำนักพัฒนาสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข พัฒนาจาก (The strengths and difficulties questionnaire : SDQ) เป็นเครื่องมือที่ผ่านการวิจัยแล้วว่ามีประสิทธิภาพในการคัดกรองปัญหาเด็กได้ดีสามารถช่วยเหลือครูในการคัดกรองปัญหาและให้การช่วยเหลือเบื้องต้นแก่เด็กในโรงเรียนแบบ SDQ นี้เหมาะสมที่จะใช้กับเด็กอายุระหว่าง 4 -16 ปี แบบประเมินแต่ละชุดมี 2 หน้า หน้าแรกเป็นลักษณะพฤติกรรมจำนวน 25 ข้อซึ่งมีลักษณะของพฤติกรรมทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยสามารถจัดเป็นกลุ่มพฤติกรรมได้ 5 ด้านได้แก่ 1) พฤติกรรมด้านอารมณ์ 5 ข้อ 2) พฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง/สมาธิสั้น 5 ข้อ 3) พฤติกรรมเกร/ความประพฤติ 5 ข้อ 4) พฤติกรรมด้านความสัมพันธ์กับเพื่อน 5 ข้อ และ 5) พฤติกรรมด้านสัมพันธภาพทางสังคม 5 ข้อ

คะแนนรวมของกลุ่มที่ 1-4 เป็นคะแนนที่แสดงถึงสภาพพฤติกรรมของเด็กในด้านนั้น (Total Difficulties Score) ส่วนคะแนนในด้านที่ 5 เป็นคะแนนที่แสดงถึงจุดแข็งของเด็ก (Strength Score) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการนำจุดแข็งมาใช้ในการช่วยเหลือแก้ปัญหาในด้านอื่นๆแก่เด็กต่อไป และขนาดเดียวกับคะแนนด้านสัมพันธภาพทางสังคมก็เป็นตัวบ่งชี้ครูได้ทราบถึงความยากง่ายในการแก้ปัญหา ถ้าเด็กมีจุดแข็ง (คะแนนด้านสัมพันธภาพทางสังคมสูง) การให้ความช่วยเหลือปัญหาพฤติกรรมจะง่ายกว่าเด็กที่ไม่มีจุดแข็ง(คะแนนด้านสัมพันธภาพทางสังคมต่ำ) เป็นต้น หน้าที่ 2 ใน

ด้านหลังของแบบประเมิน เป็นการประเมินผลกระทบของพฤติกรรมว่ามีความเรื้อรัง ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบข้าง ต่อตัวเด็กเองมีผลต่อสัมพันธภาพทางสังคมและ ชีวิตประจำวันของเด็กมากน้อยอย่างไร ซึ่งในส่วนนี้ใช้คำลงสรุปว่า “เป็นระดับความรุนแรงของปัญหา” แบบประเมินตนเอง (SDQ) มีทั้งหมด 3 ชุด คือ

1. แบบประเมินที่นักเรียนประเมินตนเอง 1 ชุด
2. แบบประเมินที่ครูประเมินนักเรียน 1 ชุด
3. แบบประเมินที่ผู้ปกครองประเมินนักเรียน 1 ชุด

แบบประเมินทั้ง 3 ชุดมีลักษณะข้อคำถามคล้ายคลึงกับข้อคำถามในแบบประเมินที่นักเรียนประเมินตนเองตลอดจนการตรวจให้คะแนนยกเว้นเกณฑ์การแปลผลที่แตกต่างกันเล็กน้อยการให้คะแนนและแปลผล

แบบประเมินตนเอง (SDQ) มี 2 หน้า คือ ด้านหน้า 5 ด้าน การให้คะแนนแยกตามรายด้านรวม 5 ด้าน

ด้านที่ 1- 4	ได้คะแนน 0-5 อยู่ในกลุ่มปกติ
	ได้คะแนน 6 อยู่ในกลุ่มเสี่ยง
	ได้คะแนน 7-10 กลุ่มที่มีปัญหา /ช่วยเหลือ
ด้านที่ 5	ได้คะแนน 4-10 จุดแข็ง
	แลกคะแนนต่ำกว่า 3 ไม่มีจุดแข็ง

ส่วนด้านหลัง ประเมินว่ามีความเรื้อรัง ส่งผลกระทบต่อบุคคลรอบตัวเด็ก มีผลต่อสัมพันธภาพทางสังคมและชีวิตประจำวันของเด็กในการประเมินว่าตัวเองมีปัญหาด้านอารมณ์ด้านสมาธิ ด้านพฤติกรรมหรือความสามารถเข้ากับผู้อื่นได้

ถ้าตอบว่า “ไม่” ไม่ต้องคิดคะแนนข้อต่อไป

ถ้าตอบว่า “ใช่” ไม่พิจารณาแบบประเมินในหัวข้อต่อไปนี้

1. ทำให้รู้สึกไม่สบายใจหรือไม่
2. ปัญหานี้รบกวนชีวิตประจำวันในด้านต่างๆหรือไม่

ใน 2 หัวข้อนี้ถ้าตอบ “ไม่เลย” หรือ “เล็กน้อย” ให้ 0 คะแนน “ค่อนข้างมาก”

ให้ 1 คะแนน “มาก” ให้ 2 คะแนน

สรุปการแปลผล

คะแนนรวม 0 คะแนน = ปกติ

คะแนนรวม 1-2 คะแนน=เสี่ยง

คะแนนรวม 3 คะแนนขึ้นไป = มีปัญหา/ช่วยเหลือ

3. การเยี่ยมบ้านนักเรียน

นางลักษณ์ วิชยรัตน์ และคนอื่น ๆ (2553 : 13) กล่าวถึง การเยี่ยมบ้านนักเรียนว่าเป็นวิธีการหนึ่งของกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับนักเรียน หมายถึง การที่ครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาไปเยี่ยมบ้าน พบปะและสนทนากับผู้ปกครองนักเรียน เพื่อจะได้รู้เห็นสภาพแวดล้อมสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของนักเรียน ทราบเจตคติของผู้ปกครองที่มีต่อนักเรียนและต่อโรงเรียนทำให้ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นประโยชน์ต่อการช่วยเหลือแก้ไข หรือส่งเสริมนักเรียนได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น การเยี่ยมบ้านนักเรียนเป็นวิธีการหนึ่งที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบ้านกับโรงเรียนอีกทางหนึ่งด้วย การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลของนักเรียนในด้านต่าง ๆ อย่างครบถ้วนถูกต้อง และเป็นปัจจัยซึ่งต้องอาศัยเทคนิค และเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนแต่ละคน ตลอดทั้งรายละเอียด ที่เกี่ยวกับนักเรียนอย่างถูกต้องและจะเป็นแนวทางให้ครูที่ปรึกษา ครูประจำชั้นช่วยเหลือได้ทันทั่วถึง และตรงกับสภาพที่นักเรียนประสบอยู่ การดำเนินงานให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลลงในระเบียบสละ และเก็บไว้เป็นระบบสะดวกในการใช้ งานติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง

2. การคัดกรองนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 43-44) กล่าวถึง การคัดกรองนักเรียนว่าเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแล้วนำผลที่ได้มาจำแนกตามเกณฑ์การคัดกรอง เพื่อจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกันให้เป็นที่ยอมรับของครูในสถานศึกษาและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง รวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่เท่าไรจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหา ทั้งการจัดกลุ่มนักเรียนให้ถือเป็นความลับการคัดกรองนักเรียนจะแบ่งนักเรียนเป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มปกติ หมายถึง นักเรียนที่ไม่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาและส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของตนเองหรือสังคมส่วนรวมในด้านลบ

กลุ่มเสี่ยง หมายถึง นักเรียนที่มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น เก็บตัวแสดงออกเกินขอบเขต การปรับตัวทางเพศไม่เหมาะสม ทดลองสิ่งเสพติด ผลการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปในทางลบ

กลุ่มมีปัญหา หมายถึง นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาชัดเจนมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของตนเองหรือสังคมส่วนรวมในด้านลบ

การจัดกลุ่มนักเรียนจะมีประโยชน์ต่อครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา ในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือให้นักเรียนได้ถูกต้องโดยเฉพาะการแก้ปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้นและมีความรวดเร็วในการแก้ปัญหา เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ปัญหานักเรียนจะมีน้อยลง ส่งผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขส่วนประเด็นการพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์การคัดกรองและแหล่งข้อมูลเพื่อการคัดกรองนักเรียนแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านความสามารถ

1.1. ด้านการเรียนรู้

1.1.1. ผลการเรียนรู้ที่ได้และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน

1.1.2. ความเอาใจใส่ความพร้อมในการเรียน

1.1.3. ความสามารถในการเรียน

1.1.4. ความสม่ำเสมอในการมาโรงเรียน เวลาที่มาโรงเรียน การเข้าชั้นเรียน

ข้อมูลที่ได้รับมาจากระเบียนสะสมและวิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรม
นักเรียนการได้ข้อมูลจากครูที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนเป็นต้น

1.2. ด้านความสามารถอื่น ๆ

1.2.1. การแสดงออกถึงความสามารถพิเศษที่มี

1.2.2. ความถนัด ความสนใจและผลงานในอดีตที่ผ่านมา

1.2.3. บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน

1.2.4. การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียน

ข้อมูลที่ได้รับจากระเบียนสะสมและวิธีการอื่นเช่นการได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน
แฟ้มสะสมผลงาน พฤติกรรมที่แสดงออกของนักเรียน เป็นต้น

2. ด้านสุขภาพ

2.1. ด้านร่างกาย

2.1.1. ความปกติ ความพิการ หรือความบกพร่องทางร่างกาย เช่น การมองเห็น
การได้ยิน เป็นต้น

2.1.2. โรคประจำตัว

2.1.3. ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับส่วนสูง

2.1.4. ความสะอาดของร่างกาย

ข้อมูลที่ได้รับมาจากระเบียนสะสมและวิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกต การสอบถาม
จากครูอนามัย เป็นต้น

2.2. ด้านจิตใจ

2.2.1. สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความวิตกกังวล
หรือซึมเศร้า

2.2.2. ความประพฤติ

2.2.3. พฤติกรรมต่างๆที่มีผลกระทบต่อ การเรียน ความสามารถพิเศษ และ
การปรับตัวของนักเรียนเช่นพฤติกรรมอยู่ไม่นิ่ง เป็นต้น

2.2.4. ความสัมพันธ์กับเพื่อน ครู ผู้ปกครอง การใช้สารเสพติด การลักขโมย การทำร้ายตนเองและพฤติกรรมทางเพศไม่เหมาะสม

ข้อมูลที่ได้รับมาจากระเบียบสละสมแบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) และวิธีการอื่นๆ เช่น การได้ข้อมูลจาก เพื่อนนักเรียน จากแบบสอบถาม การสังเกตพฤติกรรม เป็นต้น

3. ด้านครอบครัว

3.1. ด้านเศรษฐกิจ

3.1.1 ผู้หารายได้ให้ครอบครัว

3.1.2 ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ภาระหนี้สิน

3.1.3 ความเพียงพอของรายรับรายจ่าย

3.1.4 จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับและใช้จ่ายในแต่ละวัน

ข้อมูลได้รับจากระเบียบสละสมและวิธีการอื่น ๆ เช่น การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียน หรือจากนักเรียนโดยตรง เป็นต้น

3.2. ด้านการคุ้มครองนักเรียน

3.2.1 ความสามารถในการคุ้มครองดูแลนักเรียนได้อย่างปลอดภัยและเหมาะสมของผู้ปกครอง

3.2.2 เหมาะสมของสภาพที่อยู่และสิ่งแวดล้อม

3.2.3 ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เช่น ความอบอุ่นหรือมักทะเลาะเบาะแว้งใช้ความรุนแรงในการตัดสินแก้ปัญหา ซึ่งมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของนักเรียน เช่น ซึมเศร้า หมดลอย แสดงออกถึงการไม่อยากกลับบ้าน พฤติกรรมก้าวร้าว

3.2.4 การใช้สารเสพติด สุราหรือเล่นการพนัน รวมถึงความเจ็บป่วยเรื้อรัง/ รุนแรงของสมาชิกในครอบครัวข้อมูลที่ได้รับมาจากระเบียบสละสมและวิธีการอื่น ๆ เช่น การได้ข้อมูลจากเพื่อนนักเรียนการสอบถามจากนักเรียนโดยตรงหรือจากกลุ่มเพื่อน เป็นต้น

4. ด้านอื่น ๆ

พฤติกรรมอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงจากเดิม ซึ่งอาจเป็นไปได้ขึ้นหรือมีความไม่เหมาะสมที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถ สุขภาพและการดำเนินชีวิตประจำวันของนักเรียนจากการคัดกรองนักเรียนจะคัดเด็กที่มีความต้องการพิเศษแทรกอยู่ในเด็กทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ได้แก่

4.1. เด็กที่มีความบกพร่องทางการมองเห็น

4.2. เด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยิน

4.3. เด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา

4.4. เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย

4.5. เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

4.6. เด็กที่มีความบกพร่องทางอารมณ์และพฤติกรรม

4.7. เด็กออทิสติก

4.8. เด็กอัจฉริยะ

ส่วนกรมสุขภาพจิต (2551 : 11) สรุปว่าการจัดการกลุ่มนักเรียนนี้มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้นและมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา เพราะข้อมูลของนักเรียนในด้านต่างๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือซึ่งบางกรณีจำเป็นต้องแก้ไขเร่งด่วน

ผลการคัดกรองนักเรียน ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องระมัดระวังอย่างยิ่งที่จะไม่ทำให้นักเรียนรับรู้ได้ว่าตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มปกติ โดยเฉพาะนักเรียนวัยรุ่นที่มีความไวต่อการรับรู้ (sensitive) แม้ว่านักเรียนจะรู้ตัวดีว่า ขณะนี้ตนมีพฤติกรรมอย่างไรหรือประสบกับปัญหาใดก็ตามและเพื่อเป็นการป้องกันการล้อเลียน ในหมู่เพื่อนอีกด้วย ดังนั้นครูที่ปรึกษาที่มีการประสานงานกับผู้ปกครองเพื่อการช่วยเหลือนักเรียนก็ควรระมัดระวังการสื่อสารที่ทำให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกว่าบุตรหลานของตนถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ผิดปกติ แตกต่างจากเพื่อนนักเรียนอื่นๆ ซึ่งอาจมีผลเสียต่อนักเรียนในภายหลังได้

แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนให้อยู่ในดุลยพินิจของครูที่ปรึกษาและยึดถือเกณฑ์การคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนเป็นหลัก ดังนั้นโรงเรียนจึงควรมีการประชุมครูเพื่อการพิจารณาเกณฑ์การจัดกลุ่มนักเรียนร่วมกันเพื่อให้มีมาตรฐานหรือแนวทางคัดกรองนักเรียนที่เหมือนกันเป็นที่ยอมรับของครูในโรงเรียนรวมทั้งให้มีการกำหนดเกณฑ์ว่าความรุนแรงหรือความถี่ของพฤติกรรมเท่าใดจึงจัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาดังแสดงในตารางการพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์คัดกรองและแหล่งข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้าน ดังตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 การพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์คัดกรองและแหล่งข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้าน

กระบวนการดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
1. ด้านความสามารถ 1.1 ด้านการเรียน	1. ผลการเรียนรู้ได้และความเปลี่ยนแปลงของผลการเรียน	ระเบียบสะสม วิธีการอื่น เช่น การสังเกตพฤติกรรมนักเรียน

กระบวนการ ดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
	2. ความเอาใจใส่ความพร้อมในการเรียน 3. ความสามารถในการเรียน ความสม่ำเสมอในการมาโรงเรียน เวลาที่มาโรงเรียน การเข้าชั้นเรียน	การได้ข้อมูลจากครูที่เกี่ยวข้อง ช้องกับนักเรียน เป็นต้น
1.2 ด้านความสามารถ อื่น	1. การแสดงออกถึงความสามารถ พิเศษที่มี 2. ความถนัดความสนใจและผลงานใน อดีตที่ผ่านมา 3. บทบาทหน้าที่พิเศษในโรงเรียน 4. เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ	ด้านความสามารถอื่น ๆ
2. ด้านสุขภาพ 2.1 ด้านร่างกาย	1. ความปกติความพิการหรือความ บกพร่องทางร่างกาย เช่น การ มองเห็น การได้ยิน เป็นต้น 2. โรคประจำตัว 3. ความสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนักกับ ส่วนสูง 4. ความสะอาดของร่างกาย	2. ด้านสุขภาพ 2.1 ด้านร่างกาย
2.2 ด้านจิตใจ พฤติกรรม	1. สภาพอารมณ์ที่มีผลต่อการดำเนิน ชีวิตประจำวัน เช่นความวิตกกังวล หรือซึมเศร้า 2. ความประพฤติ 3. พฤติกรรมต่างๆที่มีผลกระทบต่อ การเรียนความสามารถพิเศษ การ ปรับตัวของนักเรียน เช่น พฤติกรรม ที่อยู่นิ่ง สมาธิสั้น	ระเบียบสะสมแบบประเมิน พฤติกรรมของนักเรียน (SDQ) วิธีการอื่น ๆ เช่น การสังเกต พฤติกรรม การได้ข้อมูลจาก เพื่อนนักเรียนจาก แบบสอบถาม

ตารางที่ 2 การพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์คัดกรองและแหล่งข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้าน(ต่อ)

กระบวนการ ดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
3. ด้านครอบครัว 3.1 ด้านเศรษฐกิจ	1. ผู้หารายได้ให้ครอบครัว 2. ฐานะเศรษฐกิจของครอบครัว ภาระหนี้สิน 3. จำนวนเงินที่นักเรียนได้รับและจ่าย ในแต่ละวัน	ระเบียบสะสมวิธีการอื่นๆ เช่น การได้ข้อมูลจากเพื่อน นักเรียนหรือจากนักเรียน โดยตรง เป็นต้น
3.2 ด้านการคุ้มครอง นักเรียน	1. ความสามารถในการคุ้มครองดูแล นักเรียนได้อย่างปลอดภัยและ เหมาะสมของผู้ปกครอง 2. ความเหมาะสมของสภาพที่อยู่อาศัย และสิ่งแวดล้อม 3. ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เช่นอบอุ่นหรือมีทะเลาะเบาะแว้ง ใช้ความรุนแรงในการตัดสินแก้ไข ปัญหา ซึ่งมีผลการทบทวนพฤติกรรม ของนักเรียน เช่น ซึม เหม่อลอย แสดงออกถึงการไม่อยากกลับบ้าน เป็นต้น	ระเบียบสะสมวิธีการอื่นๆ เช่น การสังเกตพฤติกรรม การสอบถามจากนักเรียนโดยตรง หรือจากกลุ่มเพื่อเป็นต้น
4. ด้านสารเสพติด	1. การใช้สารเสพติด สุราหรือเล่น การ พนัน รวมถึงความเจ็บป่วยเรื้อรัง/ รุนแรงของสมาชิกในครอบครัว 2. พฤติกรรมที่แสดงออก 3. พฤติกรรมในชั้นเรียน 4. การใช้จ่ายเงิน 5. การคบเพื่อน 6. สุขภาพและบุคลิกภาพ	1. การสังเกต 2. การสัมภาษณ์ 3. จากระเบียบสะสม

ตารางที่ 2 การพิจารณาเพื่อจัดทำเกณฑ์คัดกรองและแหล่งข้อมูลเพื่อคัดกรองนักเรียนแต่ละด้าน(ต่อ)

กระบวนการ ดำเนินงาน	วิธีการ	เครื่องมือ
	7. สถานภาพทางครอบครัวและ สิ่งแวดล้อม	
5. ความปลอดภัย	1. พฤติกรรมการทำงานที่สร้างความ ปลอดภัยให้กับตนเองและอื่น 2. จิตสำนึกในเรื่องความปลอดภัย	1. ข้อมูลการเดินทาง 2. สภาพแวดล้อมในโรงเรียน
6. ด้านอื่น ๆ เช่น ด้านเพศ	พฤติกรรมอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงจาก เดิม ซึ่งซึ่งอาจเป็นไปในทางที่ดีขึ้น หรือมีความไม่เหมาะสมที่ส่งผล กระทบต่อความสามารถและการ ดำเนินในชีวิตประจำวันของนักเรียน	1. การสังเกตพฤติกรรมของ นักเรียน 2. การสัมภาษณ์นักเรียนจาก แหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น เพื่อน นักเรียน เป็นต้น

3. การส่งเสริมนักเรียน

กรมสุขภาพจิต (2551 : 15) กล่าวถึงความสำคัญของการส่งเสริมนักเรียนว่าเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูที่ปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ หรือกลุ่มเสี่ยง และกลุ่มมีปัญหาให้มีคุณภาพมากขึ้น มีความภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป

วิธีการและเครื่องมือเพื่อการส่งเสริมนักเรียน

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินงานได้ แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินงาน คือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม (Homeroom) เป็นกิจกรรมที่ดำเนินงานเพื่อส่งเสริมนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มก็ได้ซึ่งสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรมโฮมรูม อาจเป็นที่ห้องเรียนหรือนอกห้องเรียนให้มีบรรยากาศเสมือนบ้านที่มีครูที่ปรึกษาและนักเรียนเป็นหลักสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและมีการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในด้านต่างๆ เช่น การรู้จักตนเองของนักเรียน การรู้จักผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม มีทักษะการตัดสินใจ ทักษะการปรับตัวและการวางแผนชีวิต

เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ครูและนักเรียนควรมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วยกัน ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมโฮมรูมจะช่วยให้ครูที่ปรึกษารู้จักนักเรียนมากขึ้น สามารถส่งเสริมความสามารถและป้องกันปัญหาของนักเรียนได้อีกด้วย แนวดำเนินงานจัดกิจกรรมโฮมรูม มีดังนี้

1.1. กำหนดกิจกรรมโฮมรูม โดยยึดตามความต้องการของนักเรียนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม ดังนี้

1.1.1 สำรวจความต้องการของนักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.1.2 พิจารณาเลือกหัวข้อและวิธีการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับ

ความต้องการของนักเรียนหรือให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้นๆ เป็นเรื่องที่ทันสมัย

1.1.3 การจัดกิจกรรมโฮมรูมแต่ละครั้ง ควรมีการดำเนินงานเป็นหลักฐานทั้งก่อนดำเนินงานและหลังดำเนินงานซึ่งอาจเขียนในรูปแบบของการบันทึกการจัดกิจกรรมหรืออื่น ๆ รวมทั้งให้มีการบันทึกสรุปผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนหลังจากจัดกิจกรรมทุกครั้ง ซึ่งการบันทึกอาจบันทึกในแผนการจัดกิจกรรมหรือแบบฟอร์มบันทึกที่แยกออกมาต่างหากได้

1.1.4 ประเมินผลการจัดกิจกรรมและจัดทำรายงาน

1.2. โรงเรียนกำหนดแนวทางการจัดกิจกรรมโฮมรูมหรือมีคู่มือในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง โดยมีจุดมุ่งหมายเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียน ครูที่ปรึกษาก็กดำเนินงานตามนั้น แต่ให้มีความยืดหยุ่นในการกำหนดหัวข้อและวิธีการดำเนินกิจกรรมให้เหมาะสมและทันสมัยได้ด้วย

1.3. วิธีการผสมผสาน โดยยึดหลักความต้องการของนักเรียนและนโยบายของโรงเรียนในการพัฒนานักเรียนในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1.4. วิธีการอื่นตามความเหมาะสม

2. การจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียน (Classroom Meeting) การพบปะกันระหว่างครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนที่ครูที่ปรึกษาดูแลอยู่ถือว่าเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และร่วมมือกันดูแลช่วยเหลือนักเรียนระหว่างบ้าน โรงเรียนและผู้ปกครองด้วยกัน การประชุมผู้ปกครองดังกล่าวจะทำให้นักเรียนได้รับความเอาใจใส่ดูแลจากผู้ปกครองมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณภาพ ความสามารถยิ่งขึ้นหรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานักเรียน แนวดำเนินงานจัดกิจกรรม มีดังนี้

2.1. ครูที่ปรึกษาควรจัดประชุมอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 ครั้ง ซึ่งการประชุมนี้ไม่ใช่การรายงานสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มากขึ้น ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ควรตระหนักในการจัดกิจกรรมประชุมก็คือ

2.1.1 การเตรียมการ ครูที่ปรึกษาควรเตรียมความพร้อมก่อนการประชุมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อมูลของนักเรียนแต่ละคน และกิจกรรมที่จะดำเนินงานโดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน

2.1.2 การสื่อสารครูที่ปรึกษาควรมีระดับคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกในทางลบหรือต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียนหรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในที่ประชุม ใช้คำพูดที่แสดงถึงความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึงความห่วงใยใส่ใจในตัวครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน และอาศัยกิจกรรมที่จะทำให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบ และต้องการปรับปรุงหรือแก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียน

2.1.3 การจัดกิจกรรมในการประชุม การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชุม นั้น จำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่มจากการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อนจึงจะมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.1.4 การสรุปผลและบันทึกหลักฐานการประชุมผู้ปกครองในการประชุมแต่ละครั้งครูที่ปรึกษาควรมีการสรุปผลและจัดทำเอกสารเป็นหลักฐานเพื่อประโยชน์ดังนี้

- 1) เป็นหลักฐานในการประชุมแต่ละครั้ง
- 2) เป็นข้อมูลสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียน
- 3) เป็นข้อมูลสำหรับการจัดประชุมให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครองในครั้งต่อไป

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2559 : 20-21) กล่าวว่า การส่งเสริมนักเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา กลุ่มมีความสามารถพิเศษ ให้มีคุณภาพเพิ่มขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษกลายเป็นกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหากับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติ และมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวัง

การส่งเสริมนักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินงานได้แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินงาน คือ

1. การจัดกิจกรรมโฮมรูม
2. การเยี่ยมบ้าน
3. การจัดประชุมผู้ปกครองในชั้นเรียน (Classroom Meeting)
4. การจัดกิจกรรมสร้างเสริมทักษะการดำรงชีวิตและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 45-47) ระบุว่า การส่งเสริมและพัฒนาการเรียนเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนที่อยู่ในความดูแลของครูประจำชั้น หรือครูที่ปรึกษา ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ มีความภาคภูมิใจในตนเองซึ่งจะช่วยป้องกันไม่ให้นักเรียนอยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง หรือกลุ่มมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหากลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามที่สถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาการเรียน เช่น

1. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนนักเรียนจะจบช่วงชั้นจะต้องผ่านเกณฑ์การประเมิน 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) การอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียน 3) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และ 4) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน อาทิ กิจกรรมลูกเสือ-เนตรนารี, กิจกรรมประชาธิปไตยโรงเรียนและกิจกรรมวันสำคัญ เป็นต้น

2. กิจกรรมโฮมรูม เป็นวิธีการจัดกิจกรรมแนะแนวในห้องเรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์กับนักเรียน โดยจัดให้มีลักษณะบรรยากาศเหมือนบ้าน คือให้นักเรียนมีความคุ้นเคยซึ่งกันและกันและคุ้นเคยกับครูที่ปรึกษาประจำชั้นในครอบครัวเดียวกัน เป็นการจัดแนะแนวหมู่ในห้องเรียนเพื่อประโยชน์แก่นักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น ช่วยให้นักเรียนรู้แนวทางการศึกษาต่อ รู้จักวิธีการเรียนที่มีประสิทธิภาพรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อม เหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติรู้จักโลกกว้างทางอาชีพ รู้จักวิธีการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ฝึกการมีระเบียบวินัยสร้างบุคลิกนิสัย เป็นต้น ประเภทของกิจกรรมโฮมรูม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1 กิจกรรมโฮมรูมสั้น 10-15 นาที

2.2 กิจกรรมโฮมรูมยาว 30-60 นาที

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมโฮมรูม

1. ให้ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาได้รู้จักและคุ้นเคยนักเรียนในชั้น
2. เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตส่งนักเรียน
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียนตามความสามารถของแต่ละคน
4. ก็เป็นโอกาสในการป้องกันแก้ไขและพัฒนาการเรียนแนวในการดำเนินงาน

แนวปฏิบัติสำหรับครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาในการจัดกิจกรรมโฮมรูม

1. โรงเรียนจัดเวลาให้เป็นของนักเรียนในคาบตอนเช้าประมาณ 10-15 นาที ให้ครูประจำชั้นเป็นผู้ดำเนินงานจัดกิจกรรมและรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมให้แก่นักเรียนในชั้นของตนหรือที่เรียกว่า “โฮมรูมสั้น”

2. โรงเรียนจัดกิจกรรมโดยจัดคาบกิจกรรม “โฮมรูมยาว” สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

3. ในการจัดกิจกรรมโฮมรูมทุกครั้ง ครูประจำชั้นต้องวางแผนล่วงหน้ามาก่อนเสมอเพื่อให้กิจกรรมนั้นเกิดผลดีต่อนักเรียน
4. ครูประจำชั้นควรเปิดโอกาสให้มีการแนะนำหมู่หรือแนะนำเป็นรายบุคคลแก่นักเรียนในทุก ๆ ปัญหา
5. ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พบปะอย่างใกล้ชิดที่สุด เพื่อทำการปรึกษาหารือขอความช่วยเหลือและเรียนรู้การปรับปรุงบุคลิกภาพ ตลอดจนเรียนรู้ในการดำรงชีวิตของตนเองทั้งในปัจจุบันและอนาคต
6. ครูควรทำตนเป็นที่เห็นอกเห็นใจนักเรียน อยากเรียนรู้เกี่ยวกับตัวนักเรียนจริง ๆ ให้ความรู้ในสิ่งที่นักเรียนต้องการ พยายามกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงออก ได้แสดงความคิดเห็น มีความกล้าที่จะพูดและความรู้สึกที่นักเรียนต้องการระบายออก
7. ครูควรหาวิธีการกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโฮมรูม มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้นักเรียนทำงานตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน
8. ครูที่ปรึกษาควรสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีและใกล้ชิดกับนักเรียน สร้างบรรยากาศเหมือนบ้านของนักเรียนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความพยายามที่จะเข้าใจกันให้ความร่วมมือเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
9. ครูไม่ควรใช้การปาฐกถาหรือการอบรม หรือชี้แจงบ่อยนัก ต้องพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็นเท่านั้น ควรให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายแสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาและการลงมติดร่วมกัน ครูควรเป็นผู้ช่วยควบคุมการดำเนินงาน หารายละเอียดต่าง ๆ ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาเพื่อให้กิจกรรมบรรลุจุดประสงค์
10. ควรบันทึกผลการจัดกิจกรรมโฮมรูมทุกครั้ง เพื่อช่วยให้การดำเนินงานเกิดผลดีตามวัตถุประสงค์ และควรสรุปความคิดเห็นหรืออุปสรรคต่างๆ เมื่อสิ้นสุดการดำเนินงานเพื่อนำผลการอภิปรายไปปรับปรุงการจัดกิจกรรมโฮมรูมต่อไปการจัดกิจกรรมโฮมรูมให้มีประสิทธิภาพต้องมีการเตรียมการหรือมีการวางแผนอย่างดี โดยครูที่ปรึกษาควรมีการวางแผน ช่วยกันร่างกิจกรรมร่วมกันและนำไปปฏิบัติเหมือนเหมือนกันสิ้นปีก็มีการนำผลมาอภิปรายและปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ขึ้น หากเป็นไปได้ควรสำรวจความต้องการของนักเรียนก่อน โดยจัดทำแบบสอบถามสำหรับสำรวจความต้องการและความสนใจของนักเรียนจึงจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนอย่างเต็มที่

2.3 กิจกรรมประชุมผู้ปกครอง การประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน Classroom Meeting เป็นการพบปะกันระหว่างครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษากับผู้ปกครองนักเรียนให้มีคุณภาพความสามารถมากยิ่งขึ้น หรือร่วมมือกับทางโรงเรียนในการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานักเรียน การที่จะให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนจำเป็นต้องใช้กิจกรรมต่าง ๆ โดยเริ่ม

ด้วยการสร้างคุ้นเคยระหว่างผู้ปกครองด้วยกันก่อน จึงจะมีกิจกรรมอื่น ๆ ให้ผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นสาระที่เป็นประโยชน์ต่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

2.4 โครงการพิเศษอื่น ๆ กิจกรรมชุมนุม/ชมรม กิจกรรมตามความถนัด ความสนใจ

4. การป้องกันและแก้ไขปัญหา

กรมวิชาการ (2546 : 8-27) กล่าวถึง การให้คำปรึกษาในยุคแห่งสังคมที่ซับซ้อนและสับสนเยาวชนมีความเปราะบางทางอารมณ์ บทบาทในการให้คำปรึกษาถือเป็นบทบาทหน้าที่และเป็นภารกิจที่มีความสำคัญของการทำหน้าที่ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษา ทั้งการให้คำปรึกษาอย่างเป็นทางการและการให้คำปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการ เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยทั่วไปองค์ความรู้เกี่ยวกับการให้คำปรึกษา ตลอดจนเทคนิควิธีการที่ควรพิจารณาและคำนึงถึงมีหลายประการ ดังนี้

1. การให้คำปรึกษา คือ บทบาทหน้าที่และกระบวนการหนึ่งที่ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาจะสามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถรู้จัก เข้าใจ ยอมรับตนเอง มองเห็นปัญหาของตนเอง สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยตนเอง สามารถวางแผนการในอนาคตของตนเองได้อย่างเหมาะสม

2. การให้คำปรึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

2.1 การให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล เป็นกระบวนการช่วยเหลือโดยมีการพบปะเป็นการส่วนตัวระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับผู้รับบริการ ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ผู้รับบริการได้เข้าใจตนเองและสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น สามารถวางแผนการในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีใช้เฉพาะจะสามารถแก้ปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่เท่านั้น แต่จะช่วยให้มีทักษะในการแก้ปัญหานั้น ๆ ด้วยตนเอง

2.2 การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม คือ การให้คำปรึกษามากกว่า 1 คน ในแต่ละครั้งแต่ไม่ควรเป็นกลุ่มใหญ่เกินไป เพราะถ้าเป็นกลุ่มใหญ่มากเกินไปการให้คำปรึกษาอาจไม่ทั่วถึง ประการสำคัญเป็นเรื่องทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก อารมณ์ ที่จะถ่ายทอดให้แก่กันของคนในกลุ่ม การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่มนี้เหมาะกลับกลุ่มผู้เรียนที่มีปัญหาคล้ายคลึงกัน นัดหมายมาพบกันเพื่อจุดประสงค์เดียวกัน คือ การแก้ไขปัญหาและข้อบกพร่องของตน

3. ความรู้พื้นฐานสำหรับครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาในการให้คำปรึกษา ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาที่จะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาควรมีความรู้พื้นฐานดังต่อไปนี้

3.1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์

3.1.1 มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม

3.1.2 มนุษย์มีความแตกต่างทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และอารมณ์

3.1.3 พฤติกรรมของมนุษย์ย่อมมีสาเหตุ

3.1.4 มนุษย์มีเกียรติและศักดิ์ศรี

3.1.5 มนุษย์มีอารมณ์และเหตุผล

3.1.6 มนุษย์ยอมเห็นประโยชน์ส่วนตัว

3.1.7 มนุษย์มักกล่าวโทษผู้อื่น

3.1.8 มนุษย์ชอบความแปลกใหม่

3.1.9 มนุษย์ชอบเปรียบเทียบ

3.1.10 มนุษย์มีความคาดหวัง

3.2 ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (ตามทฤษฎี Maslow)

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย

ขั้นที่ 2 ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย

ขั้นที่ 3 ความต้องการด้านความรักและการมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 4 ความต้องการเห็นคุณค่าในตนเอง

ขั้นที่ 5 ความต้องการบรรลุภาวะสัจจะการแห่งตน

3.3 พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ที่ได้รับการเสริมแรง แสดงออกได้ทั้งพฤติกรรมที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์

4. คุณสมบัติที่สำคัญของผู้ให้คำปรึกษา

ในการทำหน้าที่เป็นผู้ให้ปรึกษาสำหรับผู้เรียนนั้น ครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ ดังนี้

4.1 มีบุคลิกภาพที่อบอุ่นและเป็นมิตร

4.2 มีลักษณะน่าไว้วางใจ น่าเคารพ น่าเชื่อถือ และรักษาความลับได้

4.3 มีความสนใจในการช่วยเหลือผู้อื่น มีคุณธรรม เมตตาธรรมและเสียสละ

4.4 รู้จักพูด เพื่อให้ผู้รับคำปรึกษาทราบปัญหาที่แท้จริง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

4.5 รู้จักฟัง สามารถจับประเด็นได้เร็วและชัด มีความอดทนต่อการรับฟัง

4.6 สามารถอธิบายและคลี่คลายปมประเด็นต่างๆ ให้ชัดเจนและเข้าใจง่าย

4.7 สามารถที่จะช่วยให้ผู้รับคำปรึกษารับผิดชอบต่อการตัดสินใจของตนเองโดยผู้ให้

คำปรึกษาจะไม่ตัดสินใจแทน

4.8 มีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์มั่นคง

5. กระบวนการให้คำปรึกษา

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างสัมพันธภาพ ให้คำปรึกษาต้องทำให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความอบอุ่นสบายใจและไว้วางใจ

ขั้นตอนที่ 2 สำรวจปัญหา ครูให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาได้สำรวจปัญหานั้น และปัจจัยต่างๆ ที่ทำให้เกิดปัญหาด้วยตัวของเขาเอง

ขั้นตอนที่ 3 เข้าใจปัญหา สาเหตุ ความต้องการรับคำปรึกษา ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษา เข้าใจปัญหา สาเหตุ และความต้องการของตนเอง

ขั้นตอนที่ 4 วางแผน แก้ปัญหา ผู้ให้คำปรึกษาช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาพิจารณาวิธี แก้ปัญหาและตัดสินใจเลือกสิ่งที่จะปฏิบัติด้วยตนเอง

ขั้นตอนที่ 5 ยุติการให้คำปรึกษา ให้คำปรึกษาย้ำความเข้าใจที่เกิดขึ้นระหว่างที่ให้ คำปรึกษา และช่วยให้ผู้รับคำปรึกษามีแรงจูงใจและกำลังใจที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาตัวเอง

6. เทคนิคบางประการที่ใช้ในการให้คำปรึกษา

6.1 การเริ่มต้นให้คำปรึกษา (Opening the Interview) ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องสร้าง สัมพันธภาพที่ดีกับผู้รับคำปรึกษา ให้มีบรรยากาศที่ดี อบอุ่น และเกิดความเป็นกันเอง เช่น การกล่าว คำต้อนรับ เป็นต้น

6.2 การสร้างสายสัมพันธ์ (Establishing Rapport) มาเริ่มต้นการสนทนาไป แล้วสิ่ง ที่ตามมาก็คือ การสร้างสายสัมพันธ์ แล้วสิ่งนี้จะช่วยให้การพูดคุยกันดำเนินไปสู่จุดหมาย การสร้าง สายสัมพันธ์จะต้องกระทำอย่างระมัดระวัง เพราะเป็นเทคนิคที่ต้องอาศัยความละเอียดอ่อนมาก โดยทั่วไปแล้วจะต้องทราบภูมิหลังของผู้รับคำปรึกษา เพื่อนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างสายสัมพันธ์ ต่อไป อาจจะพูดถึงเรื่อง que ผู้รับคำปรึกษามีความถนัด น่าสนใจเป็นพิเศษเพื่อช่วยให้เขาสามารถพูดได้ อย่างมั่นใจ ช่วยให้เรามีความสุขและพร้อมที่จะพูดต่อไป

6.3 การตั้งคำถาม (Questioning) กระบวนการให้คำปรึกษานั้น ผู้ให้คำปรึกษา จะต้องไม่ใช้การแนะนำ แต่จะใช้คำถามเพื่อช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความเข้าใจตนเองดีขึ้น เกิดความรู้สึกกระฉับกระช่วนขึ้น เช่น อะไรเป็นสาเหตุทำให้เธอตัดสินใจเช่นนั้น หรือเธอได้จ่ายเงินซื้อของไป นั้นคุ้มกับประโยชน์ที่ใช้หรือไม่

6.4 การแนะ (Suggesting) ในบางกรณีผู้ให้คำปรึกษาจะพบว่า ผู้รับคำปรึกษา มีความสนใจต่อปัญหาต่าง ๆ และไม่สามารถจะโต้ตอบได้ จึงต้องมีการแนะกันบ้าง ให้เกิดความรู้สึก หรือพอมองเห็นช่องทางที่จะแก้ปัญหา เช่น เธอเคยไปพบครูที่สอนวิชาคณิตศาสตร์มาแล้วมั๊ย เป็นต้น

6.5 การตีความ (Interpreting) การช่วยตีความในสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษากล่าวไปแล้ว เพื่อจะช่วยให้เกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง

6.6 การเงียบและการฟัง (Silent and Listening) เป็นกลวิธีที่ช่วยให้ผู้รับคำปรึกษา เราเรื่องของตนเองได้ดีขึ้น การเงียบจะช่วยให้เกิดสมาธิ และรวบรวมคำพูดต่างๆได้รวดเร็ว

6.7 การทำให้กระจ่างแจ้ง (Clarifying) ผู้ให้คำปรึกษากล่าวถึงสิ่งที่ผู้รับคำปรึกษาพูด ไปแล้วอีกครั้งหนึ่ง โดยไม่เปลี่ยนเนื้อหาคำพูดนั้นๆ เลย จะทำให้ผู้รับคำปรึกษารู้สึกแจ่มแจ้ง ในเรื่องที่เขาอาจเข้าใจผิดอยู่ได้ แล้วมองเห็นคำพูดของคนในแง่ที่เป็นกลางมากขึ้น

6.8 การสะท้อนความรู้สึก (Reflection of Feeling) คือ การที่ผู้ให้คำปรึกษาตีความหมายของคำพูดซึ่งแสดงความรู้สึกที่สำคัญของผู้รับคำปรึกษาแล้วเปลี่ยนคำพูดใหม่โดยเน้นเนื้อหาสาระเดิมเพื่อจะทำให้ผู้รับคำปรึกษาเกิดความรู้สึกของตนอย่างลึกซึ้งและกล้าเผชิญกับความรู้สึกของตน

6.9 การสอบซักถาม (Probing) คือ การให้ผู้ให้คำปรึกษาตั้งคำถามตรง ๆ เพื่อค้นหารายละเอียดจากผู้รับคำปรึกษา นอกจากนี้ยังมีเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในการให้คำปรึกษาอีกหลายประการ เป็นต้นว่า การสังเกตพฤติกรรมของผู้รับคำปรึกษา การแสดงความเห็นเพื่อให้กำลังใจผู้รับคำปรึกษาซึ่งอาจแสดงออกทางสีหน้า ท่าทางต่าง ๆ เช่น การพยักหน้า ยิ้มหรือแม้แต่ท่าทาง ซึ่งจะต้องทำให้รู้สึกเป็นกันเองที่สุดซึ่งจะช่วยในการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีในการให้คำปรึกษา อย่างไรก็ตามในการให้คำปรึกษาผู้เรียนหากครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษาพิจารณาเห็นแล้วว่าเรื่องที่ผู้เรียนมาขอรับคำปรึกษานั้นเป็นเรื่องที่มีความสลับซับซ้อน เป็นปัญหาละเอียดอ่อนสมควรขอความร่วมมือ ต้องการส่งต่อผู้เรียนและปัญหาดังกล่าวไปยังฝ่ายแนะแนวของสถานศึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องซึ่งมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาเป็นอย่างดีก็สามารถทำได้ และถือเป็นเรื่องสมควรอย่างยิ่ง

กรมสุขภาพจิต (2551 : 18) กล่าวว่า วิธีการและเครื่องมือเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาโดยการให้การปรึกษาเบื้องต้นกับนักเรียนเป็นการช่วยเหลือ ผ่อนคลายปัญหาให้ลดลงทางด้านความรู้สึก ความคิด และการปฏิบัติตนของนักเรียนในทางที่ไม่ถูกต้อง โดยมุ่งหวังให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีงามหรือพึงประสงค์ ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การปรึกษาเบื้องต้นมีประสิทธิภาพในการช่วยเหลือนักเรียน ครูที่ปรึกษาควรมีความรู้และทักษะพื้นฐาน ดังนี้

1. จิตวิทยาวัยรุ่น

2. ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั้งร่างกายและจิตใจ

3. กระบวนการและทักษะการศึกษาเบื้องต้นที่สำคัญ ๆ คือ การสร้างสัมพันธภาพ ใช้คำถาม การรับฟังทั้งอาการและความรู้สึก ส่วนการดำเนินงานการจัดกิจกรรมครูที่ปรึกษาควรมีความพร้อมในการให้การปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนด้วยความรู้สึกที่ดีต่อนักเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบการปรึกษา โดยมีกระบวนการในการปรึกษา ดังนี้

กระบวนการปรึกษา

3.1 การสร้างสัมพันธภาพ

3.2 พิจารณาทำความเข้าใจปัญหา

3.3 กำหนดวิธีการ และการดำเนินงานแก้ไขปัญหา

3.4 ยุติการปรึกษา

การเป็นผู้ให้การปรึกษาที่ดีมีคุณภาพนั้น ครูที่ปรึกษาควรจะมีปฏิบัติ ดังนี้

1. รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการปรึกษาหรือวิธีการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งอาจรับการอบรมจากหน่วยงานภายนอกหรือโรงเรียนจัดอบรมให้
2. หมั่นฝึกฝนทักษะการปรึกษาและพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ
3. ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเกี่ยวกับจิตวิทยาพัฒนาการหรือความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การดูแลช่วยเหลือนักเรียน
4. แนวทางการแก้ไขปัญหาของนักเรียนในแต่ละลักษณะปัญหา เช่น ด้านการเรียน สุขภาพ ครอบครัวหรือการใช้สารเสพติด การพนัน หนีเรียน เป็นต้น ศึกษาค้นคว้าได้จากเอกสารของหน่วยงานต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนนอกจากจะให้การปรึกษาเบื้องต้นแล้วการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการช่วยเหลือนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญเพราะจะทำให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของครูทุกคนและผู้ปกครองที่ครูที่ปรึกษาสามารถคิดพิจารณากิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหานักเรียนได้หลายแนวทาง ซึ่งในที่นี้สรุปไว้ 5 แนวทางที่จำเป็น คือ

1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร
2. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน
3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน
4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม
5. การใช้กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง

สำหรับข้อ 2, 3 และ 5 ครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินงานด้วยตนเอง ส่วนข้อ 1 และ 4 จำเป็นต้องมีการประสานงานเพื่อขอความร่วมมือจากครูอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสนับสนุนของผู้บริหารโรงเรียนด้วย แต่อย่างไรก็ตามการช่วยเหลือทั้ง 5 กิจกรรมดังกล่าวครูที่ปรึกษาสามารถขอคำแนะนำความคิดเห็นจากครูอื่น ๆ ในการจัดกิจกรรมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ลักษณะการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน กรมสุขภาพจิต (2551 : 76-79) ได้เสนอแนวทางไว้ดังนี้

1. การใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นการจัดกิจกรรมนอกเวลาเรียนไม่ใช่คาบเรียน โดยส่วนใหญ่จะเป็นเวลาเข้าก่อนเข้าแถว เวลาตอนบ่ายช่วงหมดเวลาคาบเรียนหรือเวลาเย็นหลังโรงเรียนเลิกแล้ว การจัดกิจกรรมอาจจะเป็นชุมนุม/ชมรม โดยมีครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษากับนักเรียนร่วมกันพิจารณาเลือกกิจกรรมให้เหมาะสม และตามความต้องการของนักเรียน(นักเรียนเสนอกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัด ความสามารถของตนเอง) โรงเรียนควรมีกิจกรรมให้นักเรียนได้เลือกอย่างหลากหลาย ซึ่งนักเรียนอาจเข้าร่วมกิจกรรมในฐานะสมาชิกเป็นผู้ร่วมกิจกรรมหรือเป็นผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมเองโดยมีครูเป็นที่ปรึกษา การที่โรงเรียนมีแหล่งเรียนรู้เพียงพอกับจำนวน

นักเรียนที่จะใช้ศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเองก็จะเอื้ออำนวยให้เกิดกิจกรรมเสริมหลักสูตรกว้างขวางขึ้น และหากมีเทคโนโลยีทันสมัยก็จะจูงใจให้นักเรียนมาร่วมกิจกรรมมากขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1. นักเรียนได้ใช้เวลาอย่างมีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อตนเองหรือส่วนรวม
2. นักเรียนเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าหรือภาคภูมิใจในตนเองจากการแสดงออกถึง

ความสามารถที่ตนมี นักเรียนมีทักษะทางสังคม

การดำเนินกิจกรรม

1. จัดชุมนุม/ชมรม ที่นักเรียนสนใจ เช่น ชมรมร้องเพลง ชมรมดนตรีพื้นเมือง/สากล นาฏศิลป์ นักข่าว โต้วาที เป็นต้น

2. จัดโครงการประกวดแข่งขันหรือการแสดงออกเพื่อให้นักเรียนได้แสดงความสามารถ แสดงผลงานของตนจากการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมนุม/ชมรมต่าง ๆ จัดกิจกรรมกลุ่มพัฒนาตนของนักเรียนตามความสนใจ เช่น ด้านการเรียน ด้านการแสดงออก ด้านศิลปะ เป็นต้น

2. การใช้กิจกรรมในห้องเรียน เป็นการจัดกิจกรรมในห้องเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมกลุ่มที่ให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม มีบทบาทในกลุ่มและได้เรียนรู้มากกว่านี้เนื้อหาวิชาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child Center) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participate Learning) จึงเป็นส่วนสำคัญของการจัดกิจกรรมในห้องเรียน

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมในห้องเรียน

1. ช่วยให้นักเรียนมีทักษะทางสังคม
2. นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกับเพื่อนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วขึ้น นักเรียนเกิดความรู้สึก

ภาคภูมิใจในตนเอง จากการได้ทำงานในกิจกรรมกลุ่มหรือได้ช่วยงานของครูในโรงเรียน

การดำเนินกิจกรรม

2.1 หากนักเรียนไม่มีความมั่นใจในตนเอง ไม่ค่อยกล้าพูด กล้าแสดงออก หน้าชั้นก็อาจให้นักเรียนค่อย ๆ เพิ่มระยะเวลาในการพูดหน้าชั้น โดยมีกำลังใจจากครูและทำที่ที่เป็นมิตรของเพื่อน ๆ ในห้อง ซึ่งครูอาจมอบหมายให้นักเรียนเป็นผู้รายงานข่าวปากเปล่าหรือเป็นผู้อ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ ฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์หรือสิ่งตีพิมพ์เพื่อนำเสนอแก่เพื่อน ๆ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 2-3 นาที แล้วเพิ่มระยะเวลาแห่งมากขึ้นต่อไป ผูกการพูดหรือเล่าเรื่องโดยไม่ต้องเตรียมตัวล่วงหน้า

2.2 การมอบหมายให้นักเรียนช่วยแจกใบงาน เอกสาร อุปกรณ์การเรียนการสอนหรือเย็บสมุดแบบฝึกหัดหรืองานอื่นๆและให้คำชมเชยยกย่องเมื่อนักเรียนได้ช่วยงาน ซึ่งกิจกรรมนี้เหมาะกับนักเรียนที่สมาธิสั้น อยู่ไม่นิ่ง

3. การใช้กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน (Buddy) ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา/ผู้เกี่ยวข้องต้องพิจารณาจับคู่ให้นักเรียนให้เหมาะสมกันทางด้านความสามารถ บุคลิกภาพเจ้าสามารถช่วยเหลือกันได้จริง และไม่เกิดปัญหาในการจับคู่หรือถูกข่มขู่ ถูกแกล้งจากเพื่อนที่ตนดูแล นักเรียนทั้งคู่ต้องสมัครใจที่จะจับคู่กันและยินดีให้หรือรับการช่วยเหลือเพื่อน ครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษา/ผู้เกี่ยวข้องต้องสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนทั้งคู่อย่างสม่ำเสมอว่าช่วยเหลือกันได้หรือไม่ มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร รวมทั้งควรมีการสอบถามหรือให้คำปรึกษาแนะนำการจับคู่เพื่อนช่วยเหลือกันอย่างสม่ำเสมอ

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน

1. จะให้นักเรียนที่มีความสามารถหรือมีจุดเด่นในด้านต่าง ๆ ได้ดูแลช่วยเหลือเพื่อนที่ด้อยกว่า
2. นักเรียนได้ใส่ใจและเอื้อเฟื้อต่อกันและกัน รู้จักการให้และการรับด้วยมิตรไมตรี

การดำเนินกิจกรรม

1. นักเรียนที่เรียนเก่งให้จับคู่กับนักเรียนที่เรียนอ่อนเพื่อการสอนเสริมให้แก่เพื่อนที่เรียนอ่อนกว่า
2. นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในด้านใดด้านหนึ่งกับคู่กับนักเรียนที่ยังไม่ได้แสดงความสามารถออกมาให้เห็น เพื่อนำพาไปสู่การทำกิจกรรมแสดงความสามารถออกมา เช่น การเล่นเกม ร้องเพลงเล่นดนตรี การพูด เป็นต้น
3. นักเรียนที่ชอบเก็บตัว ซ้ำๆ ไม่มีเพื่อน ให้จับคู่กับเพื่อนที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีจุดเด่นด้านสัมพันธภาพทางสังคม

4. การใช้กิจกรรมซ่อมเสริม เป็นการแก้ไขปัญหาด้านการเรียนของนักเรียนซึ่งครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่รับผิดชอบ จำเป็นต้องร่วมมือร่วมใจกันวางแผนการสอนซ่อมเสริมให้แก่เด็กนักเรียนที่เรียนอ่อนหรือเรียนช้าไม่ทันเพื่อน ครูประจำชั้น ครูที่ปรึกษาหรือผู้เกี่ยวข้องควรมีการประสานงานขอความร่วมมือจากครูประจำวิชาก่อนส่งนักเรียนไปติดต่อขอเรียนซ่อมเสริม

วัตถุประสงค์ของกิจกรรมซ่อมเสริม

1. เพื่อช่วยให้นักเรียนที่มีผลการเรียนไม่ดีได้เรียนเพิ่มเติมจากครูประจำวิชาที่ตนเรียนอ่อน เรียนไม่ทันเพื่อน
2. เพื่อให้นักเรียนรู้จักรับผิดชอบตนเองในการเรียน
3. เพื่อให้นักเรียนได้ใส่ใจกับการเรียนของตนเองให้มากขึ้นการดำเนินกิจกรรม

นักเรียนที่เรียนอ่อน เรียนไม่ทันวิชาใดก็ให้เรียนเพิ่มเติมกับครูประจำวิชานั้น ๆ
โดยนัดแนะวัน เวลา สถานที่ที่จะเรียนให้เรียบร้อย

5. การใช้กิจกรรมสื่อสารกับผู้ปกครอง เป็นการช่วยเหลือนักเรียนโดยอาศัย
ความร่วมมือจากผู้ปกครอง ซึ่งครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาควรมีทักษะการสื่อสารและควรบอกถึง
ความรู้สึกห่วงใยที่มีต่อนักเรียน จากพฤติกรรมที่สังเกตเห็นแทนการแจ้งว่านักเรียนมีปัญหาในเรื่องใด
เพื่อมิให้ผู้ปกครองเกิดความรู้สึกต่อต้าน ไม่พอใจ ทั้งกับครูประจำชั้น/ครูที่ปรึกษาหรือแม้แต่กับตัว
นักเรียนเอง

วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรม

1. เพื่อให้ผู้ปกครองเกิดความตระหนักและมีความเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลือนักเรียน
มากขึ้นและรับทราบถึงปัญหาของนักเรียนที่พบในโรงเรียน

การดำเนินกิจกรรม

1. การเชิญผู้ปกครองมาพบที่โรงเรียน
2. การโทรศัพท์ติดต่อ
3. การแจ้งโดยการเขียนจดหมาย

ทั้งนี้ การพิจารณาเลือกใช้กิจกรรม ครูที่ปรึกษาควรคำนึงถึง ความเหมาะสม
สอดคล้องกับลักษณะปัญหาหรือไม่ บุคลิกลักษณะของนักเรียนแต่ละคนเป็นอย่างไรและสภาพของ
นักเรียน โรงเรียน ชุมชน

นอกจากนี้ กรมสุขภาพจิต (2551 : 20) กล่าวเพิ่มเติมว่าข้อที่พึงตระหนักในการ
ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน คือ

1. การรักษาความลับ ควรดำเนินงานดังต่อไปนี้
 - 1.1 รวบรวมข้อมูลของนักเรียนที่ต้องช่วยเหลือแก้ไข ไม่ควรนำไปเปิดเผย
 - 1.2 ยกเว้นเพื่อขอความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียนกับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
โดยไม่ระบุชื่อ-สกุลจริงของนักเรียน และการเปิดเผยควรเป็นไปในลักษณะที่ทำให้เกียรตินักเรียน
 - 1.3 บันทึกข้อมูลการช่วยเหลือนักเรียน ควรเก็บไว้ในที่เหมาะสม และสะดวกใน
การเรียกใช้
 - 1.4 การรายงานการช่วยเหลือนักเรียน ควรรายงานในส่วนที่เปิดเผยได้โดยไม่
เกียรติและคำนึงถึงประโยชน์ของนักเรียนเป็นสำคัญ

2. การแก้ไขปัญหา

2.1 การช่วยเหลือแก้ไขปัญหานักเรียน ต้องพิจารณาสาเหตุของปัญหาให้
ครบถ้วนและหาวิธีช่วยเหลือให้เหมาะสมกับสาเหตุนั้น ๆ เพราะปัญหามิได้เกิดจากสาเหตุเพียงสาเหตุ
เดียวแต่อาจเกิดจากหลายสาเหตุที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

2.2 ปัญหาที่เหมือนกันของนักเรียนแต่ละคนไม่จำเป็นต้องเกิดจากสาเหตุที่เหมือนกันและวิธีการช่วยเหลือที่ประสบความสำเร็จกับนักเรียนคนหนึ่ง ก็อาจไม่เหมาะกับนักเรียนอีกคนหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างของบุคคล ดังนั้นการช่วยเหลือนักเรียน โดยเฉพาะการให้คำแนะนำปรึกษา จึงไม่มีสูตรการช่วยเหลือสำเร็จตายตัวเพียงแต่มีแนวทาง กระบวนการหรือทักษะการช่วยเหลือที่ครูแต่ละคนสามารถเรียนรู้ ผึกฝน เพื่อการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละปัญหาในนักเรียนแต่ละคน ทั้งนี้ การแก้ไขปัญหานักเรียนหรือการส่งต่อนักเรียนนั้นในบางกรณีครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินงานได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือการคัดกรองนักเรียนก็ได้โดยขึ้นอยู่กับกรณีปัญหาของนักเรียนแต่ละคน

สำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกระทรวงศึกษาธิการ (2559 : 20) ระบุว่าในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรให้ความสนใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/มีปัญหานั้น จำเป็นอย่างมากที่ต้องให้ความสนใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีการช่วยเหลือ ทั้งการป้องกัน การแก้ไขปัญห โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน จึงเป็นภาระที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมากในการพัฒนาให้นักเรียนเกิดโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

การป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียนนั้นมีหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูที่ปรึกษาจำเป็นต้องดำเนินงานมีอย่างน้อย 2 ประการคือ

1. การให้คำปรึกษาเบื้องต้น
2. การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญห

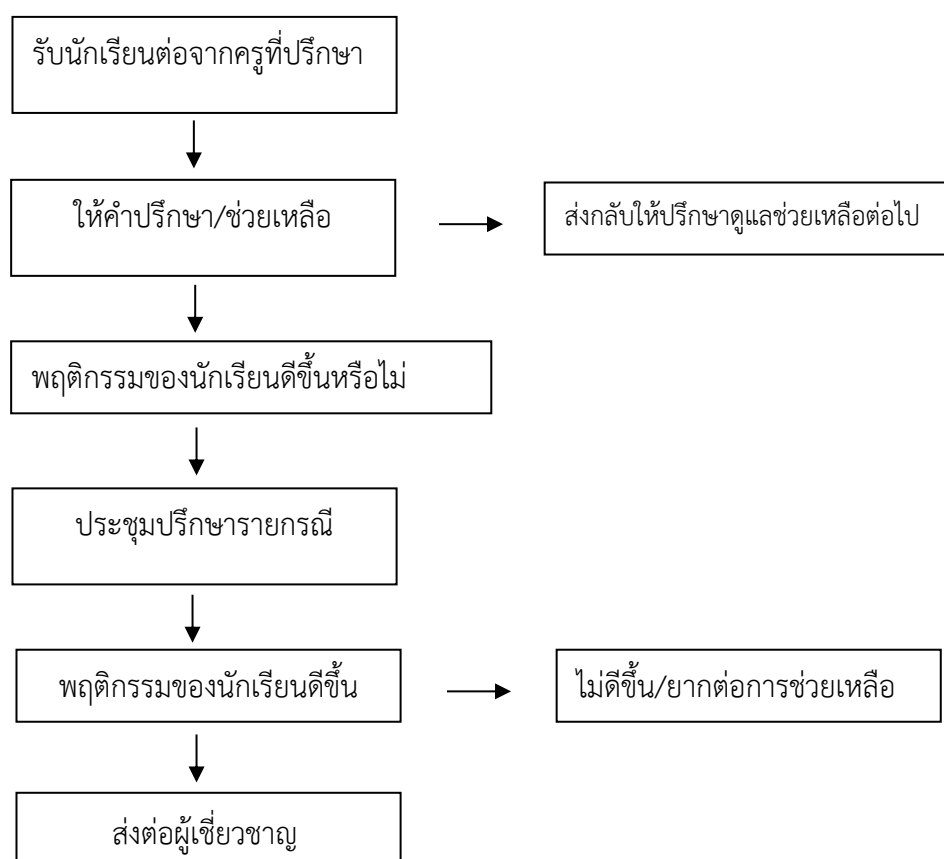
5. การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน ในบางครั้งผู้พิพากษาอาจพบปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้โดยลำพัง ก็ควรดำเนินงานส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป กรมสุขภาพจิต (2551 : 21) สรุปว่าในการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการที่กล่าวมานั้น อาจมีบางกรณีที่ปัญหาที่ความยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกทางและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษา ครูคนใดคนหนึ่งเพียงลำพัง ความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามจนเป็นปัญหาใหญ่โดยยากต่อการแก้ไข ซึ่งครูที่ปรึกษาสามารถดำเนินงานได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลหรือคัดกรองนักเรียนก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาของนักเรียนในแต่ละกรณี

การส่งต่อนักเรียนแบ่งออกเป็น คือ

1. การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชาหรือฝ่ายปกครอง เป็นต้น
2. การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินงานส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก

สำหรับการส่งต่อภายใน หากส่งต่อไปยังครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองจะเป็นการแก้ไข ปัญหาที่ยากต่อการช่วยเหลือของครูที่ปรึกษา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับจิตใจ ความรู้สึก ปัญหาพฤติกรรมที่ ซ้ำซ้อนหรือรุนแรง เป็นต้น ครูที่รับต้องมีการช่วยเหลืออย่างเป็นระบบและประสานงานกับผู้เกี่ยวข้อง เพื่อการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพ หากเกิดกรณียากต่อการช่วยเหลืออีกก็ต้องส่งต่อผู้เชี่ยวชาญ ภายนอกเช่นกัน ดังภาพที่ 3 กระบวนการดำเนินงานของครูแนะแนวทางฝ่ายปกครองดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ภาพการดำเนินงานของครูแนะแนว/ฝ่ายปกครอง

ที่มา: กรมสุขภาพจิต (2551 : 21)

แนวทางการพิจารณาในการส่งต่อนักเรียนโดยครูที่ปรึกษา การส่งต่อนักเรียนให้ไปพบครูคนอื่นเพื่อให้การช่วยเหลือต่อไปนั้นมีแนวทางในการพิจารณาการส่งต่อนักเรียนสำหรับครูที่ปรึกษา ดังนี้

1. นักเรียนมีพฤติกรรมคงเดิมหรือไม่ดีขึ้นหรือแย่ลง แม้ว่าครูที่ปรึกษาจะดำเนินงานช่วยเหลือด้วยวิธีการใด ๆ

2. นักเรียนไม่ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือครูที่ปรึกษา เช่น นัดให้มาพบแล้วไม่มาตามนัดอยู่เสมอ ทำให้กิจกรรมเพื่อการช่วยเหลือก็ไม่ยินดีร่วมทำกิจกรรมใด ๆ เป็นต้น ปัญหาของนักเรียนที่เป็นเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรู้สึก ความซับซ้อนของสภาพจิตใจที่จำเป็นต้องให้การช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

กรมสุขภาพจิต (2551 : 23) แนวทางการส่งต่อนักเรียน ไว้ดังนี้

1. ครูที่ปรึกษาประสานงานกับที่จะช่วยเหลือนักเรียนเพื่อให้ทราบล่วงหน้าก่อน

2. สรุปรายชื่อส่วนตัวของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือและวิธีการช่วยเหลือที่ผ่านมา รวมทั้งผลที่เกิดขึ้นจากการช่วยเหลือนั้นให้ผู้รับการช่วยเหลือนักเรียนทราบโดยมีแบบบันทึกส่งต่อหรือแบบประสานงานขอความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. ครูที่ปรึกษาควรชี้แจงให้นักเรียนเข้าใจถึงความจำเป็นในการส่งต่อ โดยใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ ระมัดระวัง มิให้นักเรียนเกิดความรู้สึกผิด กังวลหรือโกรธ เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อการส่งต่อและยินดีที่จะพบครูที่จะช่วยเหลือตามแต่กรณีที่ครูที่ปรึกษาพิจารณาว่าเหมาะสม

4. ครูที่ปรึกษานัด เวลา สถานที่นัดพบครูที่ช่วยเหลือนักเรียนและส่งต่อ

5. ติดตามผลการช่วยเหลือนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ

โดยมีจุดประสงค์ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้รับนักเรียนต่อได้ดำเนินงานในการช่วยเหลือนักเรียน

2. เพื่อให้ผู้รับช่วยเหลือนักเรียนต่อทราบข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียนและการดำเนินงานต่อของครูที่ปรึกษาที่ผ่านมา ทำให้สะดวกในการวางแผนช่วยเหลือนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

3. เพื่อให้นักเรียนเกิดความสุขสบายใจ ยินดีรับความช่วยเหลือจากครูคนอื่น ๆ เช่น ครูแนะแนว ครูฝ่ายปกครอง ครูประจำวิชา เป็นต้น

4. รับรู้วัน เวลา สถานที่ที่พบกัน

5. เพื่อทราบความก้าวหน้าในการช่วยเหลือนักเรียนและเปลี่ยนแปลงของนักเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การดำเนินงานระบบช่วยเหลือนักเรียนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่มีแบบแผนและมีขั้นตอนที่ชัดเจน ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ได้จากเครื่องมือและวิธีการที่หลากหลาย โดยการใช้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน

การส่งเสริมและพัฒนา การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการหาวิธีการที่เหมาะสมในการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ตรงกับสภาพปัญหาของนักเรียนอย่างแท้จริง

วงจรการบริหารงานคุณภาพ PDCA

ฮิโตะชิ (Hitoshi, 1997 : 57-64) กล่าวว่า การบริหารงานด้วยระบบวงจรคุณภาพจัดเป็นกิจกรรมการปรับปรุงและการควบคุมที่ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการนำไปปฏิบัติ ด้านการตรวจสอบและด้านการปฏิบัติการแก้ไขโดยการวางแผน การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้และถ้าผลลัพธ์ไม่ได้ตามที่คาดหมายไว้จะมีการทบทวนแผนการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้นการควบคุมและการปรับปรุงสามารถอธิบายได้อีกแบบหนึ่งก็คือการทำการวางแผน การกระทำการตรวจสอบและการแก้ไขซ้ำอีก การทำตามวงจรคุณภาพอย่างตั้งใจและถูกต้องจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานเมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำจะทำให้เกิดการปรับปรุงและระดับของผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อย ๆ และงานส่วนใหญ่จะกระทำซ้ำในสิ่งที่เคยทำมาก่อนถึงแม้ว่างานนั้นจะดูเหมือนว่าเป็นงานใหม่ทั้งหมดก็ยังคงมีส่วนประกอบหลายส่วนที่เหมือนหรือคล้ายกับสิ่งที่เคยทำมาก่อน การปรับปรุงคุณภาพส่วนใหญ่จะเป็นการพิจารณาวิธีการของงานที่กระทำซ้ำอย่างระมัดระวังและเป็นระบบตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ตลอดจนมีการแก้ไขความไร้ประสิทธิภาพที่ค้นพบ ดังนี้

1. การวางแผน (Plan) เป็นส่วนที่สำคัญที่สุด แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าส่วนอื่นไม่มีความสำคัญเพียงแต่ว่าส่วนการวางแผนเป็นส่วนที่ทำให้ส่วนอื่นสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถ้าแผนงานไม่เหมาะสมจะมีผลทำให้ส่วนอื่นไร้ประสิทธิภาพตามไปด้วย แต่ถ้ามีการเริ่มต้นวางแผนงานที่ดีจะทำให้ใหม่การแก้ไขงานน้อยและกิจกรรมจะมีประสิทธิภาพมากขึ้น การพัฒนาแผนโดยปกติปัญหาที่ถูกนำมาแก้ไขเพื่อปรับปรุงนั้นจะประกอบด้วยสาเหตุหลายประการ ในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบผู้นำขององค์กรต้องทำการจัดทำและพัฒนาแผน การปรับปรุงและการพัฒนาแผนประกอบด้วย การกำหนดกิจกรรมพื้นฐานที่ต้องการปรับปรุงอย่างชัดเจน แยกกิจกรรมออกตามโครงสร้างองค์กร กระจายส่วนย่อยของกิจกรรมพื้นฐานไปตามฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กร กำหนดวิธีการประเมินความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ของแต่ละฝ่ายให้ชัดเจน บุคคลที่มีตำแหน่งสูงสุดในองค์กรควรเป็นผู้ตัดสินใจในการมอบหมายงานและวิธีการประเมินผลโดยผ่านการพบปะสนทนากับแต่ละฝ่ายในองค์กร

2. การลงมือปฏิบัติ (Do) การนำแผนการมาปฏิบัติอย่างถูกต้องจึงจำเป็นต้องมีขั้นตอนในการสร้างความมั่นใจว่าฝ่ายที่รับผิดชอบในการนำแผนการไปปฏิบัติได้รับทราบถึงความสำคัญและความจำเป็นในแผนการนั้น การสร้างความมั่นใจว่ามีการติดต่อสื่อสารไปยังฝ่ายที่มีหน้าที่ในการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การจัดให้มีการศึกษาและการอบรมที่ต้องการเพื่อการนำแผนการนั้นมาปฏิบัติและการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นในเวลาที่เป็น

3. การตรวจสอบ (Check) การตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของการปฏิบัติตามแผน ต้องมีการประเมินการปฏิบัติตามแผนหรือไม่และตัวแผนการเองมีความเหมาะสมหรือไม่

4. การปฏิบัติการแก้ไข (Act) ขณะเมื่อทำการปฏิบัติการแก้ไขมีความจำเป็นมากที่ต้องแยกแยะให้ชัดเจนระหว่างการจัดปัญหาหรืออาการของปัญหาและการกำจัดสาเหตุ มีงานจำนวนมากมายที่ทำเป็นประจำ ในงานชนิดนี้การจำกัดแค่อาการไม่ได้ช่วยแก้ปัญหาที่มีอยู่เป็นเพียงแค่การเลื่อนการแก้ปัญหออกไปเท่านั้น ดังนั้นถ้าความล้มเหลวมาจากการวางแผนที่ไม่เหมาะสม ดังนั้นเพื่อการปรับปรุงต้องมีการชี้แจงบ่งบอกสาเหตุแห่งความล้มเหลวอย่างถูกต้องและมีการเปลี่ยนแปลงแผนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น ควรมีการวางแผนการปรับปรุงคุณภาพเป็นรายปีและมีการทบทวนทุกปีเพื่อให้มั่นใจและมาตรฐานองค์กรว่า แผนการดังกล่าวมีความไว้วางใจและเหมาะสม

เดมมิง (Deming, 2004 : 1) กล่าวว่า การจัดการอย่างมีคุณภาพเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้เกิดผลผลิตและบริการที่มีคุณภาพขึ้น โดยหลักการที่เรียกว่า วงจรคุณภาพ (PDCA) หรือวงจร Deming ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ ด้านการวางแผน ด้านการปฏิบัติตามแผน ด้านการตรวจสอบ และด้านการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้

Plan คือ กำหนดสาเหตุของปัญหา จากนั้นวางแผนนั้น เพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือการทดสอบเพื่อจัดการปรับปรุงให้ดีขึ้น

Do คือ การปฏิบัติตามแผนหรือทดลองปฏิบัติเป็นการนำร่องในส่วนย่อย

Check คือ ตรวจสอบเพื่อทราบว่า บรรลุผลตามแผนงาน

Act คือ ยอมรับการเปลี่ยนแปลง หากบรรลุผลเป็นที่น่าพอใจหรือหากผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามแผนให้ทำซ้ำวงจรโดยใช้การเรียนรู้จากการกระทำในวงจรที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว

ชนิกานต์ เจริญสูตร (2551 : 1) กล่าวว่า ขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอนของวงจร PDCA ประกอบด้วย “การวางแผน” อย่างรอบคอบเพื่อ “การปฏิบัติ” อย่างค่อยเป็นค่อยไป แล้วจึง “ตรวจสอบ” ผลที่เกิดขึ้น วิธีการปฏิบัติใดมีประสิทธิภาพที่สุดก็จะจัดให้เป็นมาตรฐาน หากไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ก็ต้องมองหาวิธีการปฏิบัติใหม่หรือใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม

ขั้นตอนการวางแผน (Plan) ขั้นตอนการวางแผนครอบคลุมถึงการกำหนดกรอบหัวข้อที่ต้องการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน เป็นต้น พร้อมกับพิจารณาว่ามีความจำเป็นต้องใช้ข้อมูลใดบ้าง เพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนั้น

โดยระบุวิธีการเก็บข้อมูลให้ชัดเจน นอกจากนี้จะต้องวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้แล้ว กำหนดทางเลือกในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การวางแผนยังช่วยให้เราสามารถคาดการณ์สิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต และช่วยลดความสูญเสียต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้งในด้านแรงงาน วัสดุ

ชั่วโมงการทำงาน เงิน เวลา เป็นต้น โดยสรุปแล้วการวางแผนช่วยให้รับรู้สภาพปัจจุบัน พร้อมกับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตด้วยการผสมผสานประสบการณ์ความรู้และทักษะอย่างลงตัว โดยทั่วไปการวางแผนมีอยู่ด้วยกัน 2 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

ประเภทที่ 1 การวางแผนเพื่ออนาคต เป็นการวางแผนสำหรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตหรือกำลังจะเกิดขึ้น บางอย่างเราไม่สามารถควบคุมสิ่งนั้นได้เลยแต่เป็นการเตรียมความพร้อมของเราสำหรับสิ่งนั้น

ประเภทที่ 2 การวางแผนเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เป็นการวางแผนเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเพื่อสภาพที่ดีขึ้นซึ่งเราสามารถควบคุมผลที่เกิดในอนาคตได้ด้วยการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ปัจจุบัน

ขั้นตอนการปฏิบัติ (DO) ขั้นตอนการปฏิบัติคือการลงมือปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามทางเลือกที่ได้กำหนดไว้ในขั้นตอนการวางแผน ในขั้นนี้ต้องตรวจสอบระหว่างการปฏิบัติด้วยว่าได้ดำเนินไปในทิศทางที่ตั้งใจหรือไม่ พร้อมกับสื่อสารให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบด้วย เราไม่ควรปล่อยให้ถึงวินาทีสุดท้ายเพื่อดูความคืบหน้าที่เกิดขึ้น หากเป็นการปรับปรุงในหน่วยงานผู้บริหารย่อมต้องการทราบความคืบหน้าอย่างแน่นอน เพื่อจะได้มั่นใจว่าโครงการปรับปรุงเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด

ขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) ขั้นตอนการตรวจสอบ คือ การประเมินผลที่ได้รับจากการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแต่ขั้นตอนนี้มักจะถูกมองข้ามเสมอ การตรวจสอบทำให้เราทราบว่า การปฏิบัติในขั้นที่สองสามารถบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ สิ่งสำคัญก็คือเราต้องรู้ว่าตรวจสอบอะไรบ้างและบ่อยครั้งแค่ไหน ข้อมูลที่ได้จากการตรวจสอบจะเป็นประโยชน์สำหรับขั้นตอนถัดไป

ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม (Act) ขั้นตอนการดำเนินงานให้เหมาะสม จะพิจารณาผลที่ได้จากการตรวจสอบ ซึ่งมีอยู่ 2 กรณี คือ ผลที่เกิดขึ้นเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ หากเป็นกรณีแรกก็ให้นำแนวทางหรือกระบวนการปฏิบัตินั้นมาจัดทำเป็นมาตรฐาน พร้อมทั้งหาวิธีการที่จะปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นไปอีก ซึ่งอาจหมายถึงสามารถบรรลุเป้าหมายได้เร็วกว่าเดิม หรือเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าเดิม หรือทำให้คุณภาพดียิ่งขึ้นก็ได้ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่สอง ซึ่งก็คือผลที่ได้ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่วางไว้ เราควรนำข้อมูลที่รวบรวมไว้มาวิเคราะห์และพิจารณาว่าควรจะดำเนินการอย่างไรต่อไปนี้อาทิ มองหาทางเลือกใหม่ที่น่าจะเป็นไปได้ ใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม ขอความช่วยเหลือจากผู้รู้หรือเปลี่ยนเป้าหมายใหม่

สรุปได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานวงจรคุณภาพของเดมมิง (Deming) หมายถึง กระบวนการพัฒนาคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผน (Plan : P) 2) การดำเนินการตามแผนที่วางไว้ (Do : D) 3) การตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผน (Check : C)

4) การนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามแผน (Action : A)

การประชุมระดมสมอง

1. ประวัติความเป็นมา

การระดมสมอง เป็นกระบวนการหนึ่งในการให้ได้มาซึ่งแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาขึ้น โดยออสบอร์น (Osborne, 1963) ซึ่งเป็นผู้บริหารในบริษัทโฆษณาอันมีชื่อเสียงปลายยุค ค.ศ. 1930 เขามีความเชื่อว่าองค์กรใด ๆ ก็ตามจะประสบความสำเร็จได้ก็ด้วยการคิดสร้างสรรค์ ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “จินตนาการเป็นหน้าที่ขั้นพื้นฐานของมนุษยชาติ” นอกจากนี้เขายังได้กล่าวว่า ในสถานการณ์ใด ๆ (โดยเฉพาะในการประชุม) ความคิดใหม่ ๆ ล้วนแล้วแต่ถูกทำลายด้วยพฤติกรรมบางอย่างของคนบางพวกโดยเฉพาะหากแนวคิดใหม่ ๆ นั้นไม่หนักแน่นพอ (ด้วยความใหม่ของมัน) หรือได้รับการเสนอจากผู้ที่ไม่มีตำแหน่งหรืออำนาจ ดังนั้นเขาจึงได้เสนอแนวทางที่จะช่วยละลายพฤติกรรมเหล่านั้น พร้อมให้ทุกคนสามารถปลดปล่อยความคิดสร้างสรรค์ของตนออกมาได้อย่างเต็มที่ด้วยกระบวนการอันแสนง่ายที่มีกฎว่าให้ทุกคนช่วยกันระดมแนวคิดต่าง ๆ ออกมาให้มากที่สุดในระยะเวลาอันสั้นแล้ว จากนั้นแล้วจึงคัดเอาแนวคิดชั้นยอดออกมาในท้ายสุด จากเหตุดังกล่าวทำให้วิธีการระดมสมองความคิดนี้ได้รับความนิยมแพร่หลายออกไปอย่างกว้างขวาง

ออสบอร์น (Osborne, 1957 : 23) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นจินตนาการประยุกต์ (Applied Imagination) ที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่ยากที่มนุษย์ประสบอยู่แต่ไม่ได้เป็นจินตนาการที่ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยโดยทั่วไป ความคิดจินตนาการจึงเป็นลักษณะสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ที่นำไปสู่ผลผลิตที่แปลกใหม่และเป็นประโยชน์แต่เพียงแค่ว่าความคิดจินตนาการอย่างเดียวคงไม่ทำให้เกิดผลผลิตสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นความคิดจินตนาการที่ควบคุมกันไปกับความอุตสาหะพยายามจึงจะทำให้งานสร้างสรรค์สำเร็จลงได้

ออสบอร์น (Osborne, 1963 : 118) กล่าวว่า การระดมสมองให้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาโดยไม่มีการประเมินว่าความคิดเห็นของใครว่าดีหรือไม่ดี ความคิดเห็นของทุกคนจะถูกรวบรวมและนำเสนอให้สมาชิกทุกคนได้ทราบ พร้อมทั้งสนับสนุนให้สมาชิกเสนอความคิดเห็นต่อเติมหรือเสริมของกันและกันได้ ส่งเสริมการสร้างสรรคความคิดเห็นและบรรยากาศของการยอมรับสำหรับความคิดเห็นทุกชนิด การระดมสมองเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างความสำเร็จ Brainstorming เป็นกระบวนการที่ใช้เพื่อรวบรวมความคิดเห็น ปัญหา หรือข้อเสนอแนะจำนวนมากในเวลาทีรวดเร็วอย่างเป็นแบบแผนและเป็นวิธีการที่ดีใน การกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม

แนวคิดการระดมสมอง มาจากคำในภาษาอังกฤษ คือ Brain Storming คำแรก คือ Brain หมายถึง สมอง ส่วนคำหลัง Storming หมายถึง พายุที่โหมกระหน่ำ แนวคิดแปลตรง ๆ ก็คงหมายถึง การมุ่งใช้พลังความสามารถทางการคิดของสมองของมวลสมาชิกในกลุ่มเพื่อคิดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

สิ่งสำคัญในการระดมสมองหรือระดมความคิด คือ ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เน้นการระดมความคิดให้ได้ปริมาณมากที่สุดและไม่มีการตั้งกรอบหรือประเมินถูกผิดขณะระดมความคิด

การระดมสมองหรือการระดมความคิด (Brainstorm) เพื่อปลูกไอเดียสร้างสรรค์ เป็นเทคนิคหนึ่งที่ยิมนำมาใช้ในการระดมความคิดเพื่อหาไอเดียสร้างสรรค์ใหม่ ๆ หรือใช้ในระดมความคิดเพื่อแก้ไขปัญหาจากหลาย ๆ มุมมอง หลายความคิดของสมาชิกที่มาร่วมกิจกรรมระดมสมอง

“Brainstorm” มาจาก “Brain + Storming” ถ้าแปลตรง ๆ ตัว ก็คงหมายถึง พายุที่โหมกระหน่ำเข้ามาในสมอง เทคนิคนี้เกิดจากแนวคิดของออสบอร์น (Osborne, 1963) ซึ่งเป็นผู้บริหารบริษัทโฆษณาแห่งหนึ่ง

กล่าวโดยสรุป “การระดมความคิด (Brainstorm)” หมายถึง การระดมความคิดจากทุก ๆ มุมมอง โดยไม่มีการตัดสินถูกผิดของสมาชิกในกลุ่ม/เพื่อหาทางเลือกในการตัดสินใจความคิดใหม่ ๆ และใช้ในการวางแผน จำนวนคนที่ร่วมระดมสมองถ้าจะให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดควรอยู่ระหว่าง 4 ถึง 9 คน ถ้าน้อยไปจะได้ความคิดและมุมมองน้อยแต่ถ้ามากเกินไปความคิดจะแตกออกนอกทะเลไปหรือมีคนที่นั่งเงียบไม่ออกความคิดเห็น

2. เครื่องมือการระดมสมอง

การปรับแนวความคิดร่วมกันระหว่างสมาชิกเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การแก้ปัญหา เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

เครื่องมือการ Brain Storming คือ การร่วมกันออกความคิด แสวงหาทางเลือกในการตัดสินใจและใช้ในการวางแผน ในภาษาไทยไว้เรียกว่า การระดมสมองกับการระดมความคิด ปัจจุบันพบว่าการพยายามใช้คำว่า การระดมความรู้และประสบการณ์ เพื่อแสวงหาความคิดต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนด

3. องค์ประกอบ Brainstorming

3.1 กำหนดปัญหา

3.2 แบ่งกลุ่มและอาจเลือกประธานหรือเลขา เพื่อช่วยในการอภิปรายและบันทึกผล

3.3 สมาชิกทุกคนในกลุ่มช่วยกันคิดหาคำตอบหรือทางเลือกสำหรับปัญหาที่กำหนดให้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนด โดยปัญหาของแต่ละกลุ่มอาจเป็นปัญหาเดียวกันหรือต่างกันก็ได้

3.4 คัดเลือกทางเลือกที่น่าจะเป็นไปได้หรือเหมาะสมที่สุด

3.5 แต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานของตน

3.6 อภิปรายและสรุปผล

4. ขั้นตอนการระดมสมอง (Brainstorm)

การระดมระดมสมองหรือระดมความคิด (Brainstorm) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ตั้งผู้ดำเนินการหรือผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เพื่อผู้เป็นประธานงาน กระตุ้นให้เกิดการออกความเห็นอย่างเท่าเทียมกัน หากมีผู้ที่นั่งเงียบหรือบางคนผูกขาดพูดอยู่คนเดียว ช่วยไถ่ถามหากมีผู้ที่ได้แย้งกัน เป็นต้น

ขั้นที่ 2 กำหนดหัวข้อในการระดมความคิด หัวข้อในการระดมสมองควรเป็นหัวข้อที่เจาะจงไม่กว้างจนเกินไปเพราะเมื่อจบการระดมสมองอาจจะได้ข้อสรุปที่นำไปดำเนินการต่อได้ ตัวอย่างหัวข้อเช่น “ปัญหาที่มักพบในกระบวนการผลิตชิ้นส่วนรถยนต์”

ขั้นที่ 3 ระดมความคิด เพื่อให้ได้ความคิดมากที่สุดโดยมีกฎว่าต้องจดทุกความคิดโดยไม่มีการประเมินใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะทุกคนต้องได้รับอิสระในการแสดงความคิดเห็น ในขั้นนี้อาจจะต้องกำหนดเป้าหมายในการระดมความคิด เช่น กำหนดจำนวนที่ต้องการ 80-100 ไอเดีย หรือ กำหนดเวลา 1-1.5 ชั่วโมง เป็นต้น เครื่องมือที่ใช้จดความคิดมีหลายเครื่องมือ เช่น ใช้ Mind map, Root cause analysis (ผังก้างปลา) หรือแม้แต่การใช้กระดาษ post it ไปแปะตามหมวดหมู่

ขั้นที่ 4 สรุปผลการระดมสมอง สรุปออกมาเป็น 3 กลุ่ม คือ ไอเดียที่ดีพร้อมไปดำเนินการได้ ไอเดียดีรอการพิจารณา และไอเดียที่ต้องพิจารณา โดยสมาชิกคนใดคนหนึ่งจะเป็นคนจดโน้ตพร้อมทั้งส่งบันทึกให้กับผู้ที่ร่วมระดมสมอง ในการระดมสมองนั้นส่วนใหญ่เราจะไม่ทิ้งความคิดใดความคิดหนึ่งเพราะในเวลานั้นความคิดที่เราคิดว่าเป็นไปไม่ได้หรือเพ้อฝัน อาจจะเป็นเพราะทรัพยากรในตอนนั้นเราอาจจะไม่พร้อมที่จะดำเนินการแต่อาจจะเป็นจริงในภายหลังก็ได้ อย่างเช่น อินเทอร์เน็ต รถยนต์ใช้ไฟฟ้าไม่ต้องมีคนขับ รถบินได้ในปัจจุบันก็มาจากความฝันในอดีตเช่นกัน

ขั้นที่ 5 การติดตามผล หลังจากการระดมสมองเสร็จแล้ว ควรมีการติดตามผลว่าได้นำความคิดนั้นไปดำเนินการแล้วผลเป็นอย่างไร เพื่อประเมินและหาหนทางหรือนำแนวคิดที่เหลือไปดำเนินการต่อ

5. ข้อดีและข้อเสีย

ข้อดี มีกระบวนการแก้ปัญหาและมีคุณค่ามากที่จะใช้เพื่อแก้ปัญหา, ก่อให้เกิดแรงจูงใจสูง และฝึกการยอมรับความเห็นที่แตกต่างกัน, ได้คำตอบหรือทางเลือกได้มาก ภายในเวลาอันสั้น, ส่งเสริมการร่วมมือกัน ประหยัดค่าใช้จ่ายและการจัดหาสื่อเพิ่มเติมอื่น ๆ

ข้อเสีย/ข้อจำกัด ประเมินผลแต่ละคนได้ยาก, อาจมีส่วนน้อยเพียงไม่กี่คนครอบคลุมการอธิบายส่วนใหญ่มักพบในการประชุมระดับชาติ

บริบทโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย

ในเรื่องบริบทของโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย ผู้วิจัยได้กล่าวถึงประเด็นสำคัญ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย รวมถึงประวัติของโรงเรียน อุตลักษณ์ของโรงเรียน ตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย เป้าหมายของโรงเรียน และสภาพของชุมชนดังต่อไปนี้ (โรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย, 2564 : 1-15)

1. ข้อมูลทั่วไป

1.1 ชื่อสถานศึกษา โรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย ตั้งอยู่ หมู่ที่ 4 ตำบลบางสะพาน อำเภอบางสะพานน้อย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รหัสไปรษณีย์ 77170 โทรศัพท์ 032-699-586 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

1.2 มีเขตพื้นที่บริการ 2 หมู่บ้าน ในตำบลบางสะพาน ได้แก่ หมู่ที่ 4 และหมู่ที่ 5

1.3 ข้อมูลด้านการบริหาร

ชื่อผู้บริหารโรงเรียน นางสุกัญญา ปัตเมฆ วุฒิการศึกษาสูงสุด ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

ดำรงตำแหน่งโรงเรียนนี้ ตั้งแต่วันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2563

1.4 ประวัติโดยย่อของโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย

เดิมราวปี พ.ศ. 2478-2493 โรงเรียนตั้งอยู่บริเวณวัดละหาน ชื่อ “โรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย” ต่อมาเมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2494 โรงเรียนได้ย้ายไปตั้งที่เชิงเขาตาเรือพร้อมกับสร้างวัดใหม่ คือ วัดบรรพตาราม โรงเรียนจึงใช้ชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนวัดบรรพตาราม” มีครูใหญ่ชื่อ นายวิริยะ ผดุงฐานะ เปิดสอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ถึงปี พ.ศ.2501 ต่อมานายวิริยะ ผดุงฐานะ ได้ย้ายไปเป็นครูใหญ่โรงเรียนวัดท่าม่วง และนายประดิษฐ์ คชพลายุกต์ ได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งครูใหญ่แทน ต่อมาปี พ.ศ. 2505 โรงเรียนได้จัดศึกษาขยายถึงระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลายเป็นโรงเรียนแรกของอำเภอ

ต่อมาปี พ.ศ. 2514 โรงเรียนได้รับงบประมาณสร้างบ้านพักครูชั้นเดียวแบบองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 หลัง เป็นเงิน 25,000 บาท โดยจัดสร้างในที่ดินของเอกชน เนื้อที่ 44 ตารางวา ต่อมา นางเป็นสุข นันทศิริ ผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ ได้มอบให้กระทรวงการคลังเพื่อใช้ในราชการโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย (เมื่อ 2 เมษายน 2547) ปัจจุบันตั้งอยู่ริมถนนทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ

ของวัดบรรพตาราม และเป็นที่ดินแปลงที่ 2 ของโรงเรียน ต่อมาปี พ.ศ. 2517 วัดต้องขยายโรงเรียนให้กว้างขึ้นโรงเรียนจึงได้ย้ายมาสร้างใหม่ในที่ดินของ นางม่อม ยิ้มแย้ม นายชน พัฒนทอง และนายชื่น ร่มศรี มีเนื้อที่รวม 6 ไร่ 2 งาน โดยโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นขององค์การบริหารส่วนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในนามของนางม่อม ยิ้มแย้ม (เป็นที่ดินแปลงที่ 1 ของโรงเรียน)

ต่อมาปี พ.ศ. 2517 ได้รับงบประมาณ 520,000 บาท สร้างอาคารเรียน 2 ชั้น แบบ 017 1 หลัง 8 ห้องเรียน สร้างส้วมแบบ 401 จำนวน 1 หลัง 4 ห้อง ที่ปัสสาวะชาย 1 ที่ เป็นเงิน 12,000 บาท และสร้างบ้านพักครูชั้นเดียว แบบสามัญ 1 หลัง เป็นเงิน 30,000 บาท ได้ย้ายนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชั้น ป.4-7 มาเรียนที่อาคารใหม่ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2517 ต่อมาปี พ.ศ. 2518 ได้รับงบประมาณจากทางราชการสร้างบ้านพักครูชั้นเดียวแบบสามัญ จำนวน 3 หลัง และเป็นบ้านพักครูแบบสามัญ (เต็มรูป) 1 หลัง เป็นเงินหลังละ 30,000 บาท 31,000 บาท 36,000 บาท และ 39,900 บาท และปีนี้โรงเรียนได้ยกฐานะเป็นโรงเรียนชุมชน และนายอุดมศักดิ์ ทั้งทอง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ในขณะนั้น ได้บริจาคเงิน 10,000 บาท สมทบกับโรงเรียนจัดงานรวมเป็นเงิน 17,572 บาท ปราบสนามโรงเรียน

ต่อมาปี พ.ศ. 2519 ได้รับงบประมาณสร้างอาคารเรียนอีก 2 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียวใต้ถุนสูงแบบ 017 จำนวน 1 หลัง 4 ห้องเรียน และอาคาร 2 ชั้น แบบ 017 จำนวน 1 หลัง 8 ห้องเรียน เป็นเงิน 360,000 บาท และ 420,000 บาท ได้ย้ายนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้นทั้งหมดจากโรงเรียนเก่าวัดบรรพตารามมาเรียนที่อาคารเรียนใหม่ เมื่อวันที่ 1 กันยายน 2519 และเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า “โรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย” ปี พ.ศ. 2520 ได้รับงบประมาณสร้างบ้านพักครูสองชั้นแบบองค์การฯ 1 หลัง เป็นเงิน 60,000 บาท โรงเรียนจัดสมทบอีก 9,935.50 บาท รวมเป็นเงิน 69,935.50 บาท สร้างรั้วคอนกรีตด้านทิศใต้ยาว 102.20 เมตร สูง 1.35 เมตร และสภาตำบลบางสะพานจัดสรรงบประมาณ จำนวนเงิน 11,528 บาท เพื่อเป็นค่าถมดินสนามโรงเรียน

ต่อมาปี พ.ศ. 2521 ได้รับงบประมาณสร้างบ้านพักครูสองชั้นแบบองค์การฯ หนึ่งหลัง เป็นเงิน 60,000 บาท และโรงเรียนได้หาเงินปราบสนาม จำนวน 1,864 บาท นายสุขชัย ประเสริฐยิ่ง ครูโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย จัดหาเงินสร้างรั้วคอนกรีตด้านตะวันตกยาว 94.12 เมตร สูง 1.34 เมตร เป็นเงิน 9,872 บาท ในปีนี้ทางราชการได้เปิดขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นระดับประถมปลายทุกโรงเรียนและลดชั้น 1 ชั้นเหลือเพียงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจึงลดชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 ในปีต่อมา ต่อมาปี พ.ศ. 2522 โรงเรียนได้จัดสร้างร่อนน้ำคอนกรีตหน้าอาคารเรียน 2 และอาคารเรียน 3 ยาว 83.30 เมตร เป็นเงิน 13,306 บาท จากงบจัดงานและงบโรงเรียนชุมชนและสภาตำบลบางสะพานได้อนุมัติงบ กสธ. เขตสุขภาพิบาล 25,420 บาท ให้ย้ายโรงเรียนฝึกงานไปตั้งริมถนนด้านตะวันออกเฉียงเหนือ (ซึ่งต่อมาได้เทพื้นคอนกรีตใช้เป็นโรงอาหารในปัจจุบัน)

ต่อมาปี พ.ศ. 2525 กรมทรัพยากรธรณีได้มาขุดเจาะบ่อน้ำบาดาลให้ 1 บ่อ เป็นเงิน 100,000 บาท ต่อมาปี พ.ศ. 2526 นายประดิษฐ์ คชพลายุกต์ ได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งครูใหญ่ โรงเรียนวัดท่าม่วงและนายสนั่น รักษาชัย ครูใหญ่โรงเรียนบ้านทุ่งกระโดนได้ย้ายมาดำรงตำแหน่งแทน ตั้งแต่วันที่ 3 พฤษภาคม 2526 ได้รับมอบงานเมื่อ 23 พฤษภาคม 2526 ได้มาดำเนินงานปรับปรุงพัฒนาโรงเรียนในทุกด้านจนโรงเรียนเจริญก้าวหน้าเป็นที่ยอมรับของท้องถิ่น ต่อมาวันที่ 28 มิถุนายน 2527 ได้จัดสร้างซุ้มประตูโรงเรียนด้านทิศตะวันตกเป็นคอนกรีตประตูลูกเหล็ก จัดสร้างป้ายชื่อโรงเรียนหินอ่อน ราคา 22,000 บาท และได้งบประมาณปรับปรุงสนามโรงเรียนเป็นเงิน 12,000 บาท ต่อมาปี พ.ศ. 2528 ได้รับงบประมาณจัดสร้างส้วมแบบ สปช. 601-2526 จำนวน 1 หลัง 4 ห้องพร้อมที่ปัสสาวะชาย 1 ที่ เป็นเงิน 12,000 บาท

ต่อมาปี พ.ศ. 2531 นางเลือน เปரியปราง ได้จัดสร้างฐานประดิษฐานพระบรมสาทิสลักษณ์รัชกาลที่ 9 เป็นเงิน 9,000 บาท ปี พ.ศ. 2531 ได้รับงบประมาณจัดสร้างถังน้ำฝนแบบ ฝ.30 พิเศษจำนวน 1 ชุด (4 ถัง) เป็นเงิน 40,000 บาท ต่อมาวันที่ 16 มิถุนายน 2532 มีคำสั่งย้าย นายสนั่น รักษาชัย ไปดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านหินปิด สับเปลี่ยนกับนายมานิตย์ ยานอ มาดำรงตำแหน่งแทนโดยเดินทางรับตำแหน่งเมื่อ 26 กรกฎาคม 2532 ต่อมา พ.ศ. 2533 ได้รับงบประมาณสร้างสนามวอลเลย์บอล 1 สนาม เป็นเงิน 65,000 บาท และสร้างถนนคอนกรีตกว้าง 3.50 เมตร ยาวตลอดจากซุ้มประตูด้านใต้ยาว 148.50 เมตร ยาวตลอดจากซุ้มประตูด้านตะวันตกจรดซุ้มประตูด้านใต้ยาว 158.50 เมตร งบประมาณ 140,000 บาท ต่อมา พ.ศ. 2534 โรงเรียนได้จัดรั้วคอนกรีตด้านทิศเหนือตลอดแนวที่ดินของโรงเรียน ต่อมาวันที่ 16 ตุลาคม 2535 มีคำสั่งย้าย นายสนั่น รักษาชัย กลับมาดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย และย้ายนายมานิตย์ ยานอ ไปดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านหินปิด ได้รับมอบงานและเริ่มปฏิบัติงาน ตั้งแต่วันที่ 5 พฤศจิกายน 2535 ได้เริ่มพัฒนาและปรับปรุงระบบงานต่าง ๆ ของโรงเรียน จัดสร้างเวทีคอนกรีตข้างสนามวอลเลย์บอลติดกับรั้วโรงเรียนด้านทิศตะวันตก

ต่อมาปี พ.ศ. 2536 สร้างศาลาทรงไทยแบบสามมุข 1 หลัง เป็นเงิน 45,000 บาท และเทพื้นคอนกรีตเชื่อมถนนคอนกรีตติดกับร่องน้ำหน้าอาคารเรียนตลอดทั้ง 3 หลัง และจัดสร้างสนามเด็กเล่น ต่อมาปี พ.ศ. 2537 ได้ปรับปรุงซุ้มประตูโรงเรียนด้านทิศใต้ โดยเปลี่ยนป้ายชื่อโรงเรียนเป็นหินแกรนิต สลักตัวหนังสือลายทอง โดยประสานงานของบริจาคนายดิเรก รัตนวิเศษ ศิษย์เก่าโรงเรียน ราคา 20,000 บาท ต่อมาปี พ.ศ. 2538 ได้รับงบประมาณจากกรมพัฒนาชุมชน จัดสร้างสนามตะกร้อเป็นเงิน 30,000 บาท ได้มุงหลังคาสังกะสีเทพื้นคอนกรีตด้านหลังอาคารเรียน 2 เป็นที่จอดรถจักรยานของนักเรียน และสร้างถังน้ำฝน 1 ถัง สร้างห้องอาบน้ำ 1 ห้อง และสร้างแผนผังโรงเรียนคอนกรีตข้างศาลาทรงไทย

ปี พ.ศ. 2539 ได้จัดสร้างสะพานเหล็กเชื่อมอาคาร 1 กับอาคาร 2 และอาคาร 2 กับอาคาร 3 ให้สามารถเดินติดต่อชั้นบนอาคารเรียนได้ตลอดทั้ง 3 อาคาร ร่วมจัดสร้างโดยกรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน คณะครู ภารโรงและผู้มีจิตศรัทธา รวมเป็นเงิน 103,432 บาท และได้ปรับปรุงห้องประชุมชั้นบนอาคารเรียน 2 กั้นเป็นห้องและปรับปรุงต่อเติมโรงจอดรถหลังอาคาร 2 เป็นห้องพิเศษต่าง ๆ ในปีนี้โรงเรียนได้รับเข้าโครงการโรงเรียนปฏิรูปการศึกษาได้รับงบประมาณปรับปรุงห้องปฏิบัติการทางภาษา เป็นเงิน 64,370 บาท และได้จัดสรรอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ จำนวน 20 ที่นั่ง ได้รับงบ ส.ส. (งบพัฒนาจังหวัด) โดยสนับสนุนของ ส.ส. อุดมศักดิ์ ทั้งทอง ถมดินปรับปรุงสนามโรงเรียน 148,900 บาท ต่อมาปีการศึกษา 2540 โรงเรียนได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการเข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ได้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 19 คน และเปิดสอนระดับชั้นอนุบาล 3 ขวบ 1 ห้องเรียน มีนักเรียน 28 คน โรงเรียนได้รับงบประมาณโครงการพิเศษตามข้อเสนอของ ส.ส.อุดมศักดิ์ ทั้งทอง 601-2526 จำนวน 1 หลัง 8 ห้อง พร้อมทั้งปัสสาวะชาย เป็นเงิน 90,000 บาท

ต่อมาปีการศึกษา 2541 โรงเรียนได้คัดเลือกเป็นโรงเรียนศูนย์ปฏิบัติการการศึกษา กลุ่มโรงเรียนบางสะพาน ปีการศึกษา 2543 นางลินดา เทพพิชิตสมุทร ได้จัดสร้างพระรูปกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์เนื้อโลหะ เป็นเงิน 3,000 บาท และนางนงนุ เทพพิชิตสมุทร ได้สร้างฐานประดิษฐานพระรูปกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ด้านข้างศาลาทรงไทย (ปัจจุบันเป็นฐานประดิษฐานพระสยามเทวาธิราช) หน้าสนามบาสเก็ตบอลเป็นเงิน 7,000 บาท คณะครูนักเรียนได้ปรับปรุงบริเวณโรงเรียน จัดทำสวนหย่อม ซ่อมร่อนน้ำข้างสนามโดยตลอดหน้าอาคารทั้ง 3 หลัง และหน้าซุ้มประตูโรงเรียน

ปัจจุบันโรงเรียนเปิดสอน 3 ระดับ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล 1-3 ขวบ) ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม. 1- ม.3) มีนายสนั่น รักษาขวัญ เป็นผู้อำนวยการโรงเรียน มีที่ดิน 2 แปลง คือ แปลงที่ 1 เป็นที่ตั้งโรงเรียน มีเนื้อที่ 6 ไร่ 3 งาน 51 ตารางวา แปลงที่ 2 เป็นที่สร้างบ้านพักครู 1 หลัง มีเนื้อที่ 4.4 ตารางวา รวมมีเนื้อที่ 6 ไร่ 3 งาน 95 ตารางวา ต่อมาวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2551 นายสุวัฒน์ ตรีหัตถ์ ได้มารับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย พ.ศ. 2551-2561 ต่อมาวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2561 นายสุเทพ เขียวงาม ได้มารับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย พ.ศ. 2561-2563 และปี พ.ศ. 2562 กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาคัดเลือกโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย เข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล และต่อมาวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2563 นางสุกัญญา ปัตเมฆ ได้มารับตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย พ.ศ. 2563 ถึงปัจจุบัน

สภาพชุมชน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร มีผลผลิตเลี้ยงชุมชนได้ ด้านสังคม เป็นสังคมแบบเครือญาติ การเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่มีน้อย ให้ความสำคัญต่อส่วนรวม

โดยเฉพาะการร่วมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมประเพณีในชุมชน สนใจและให้ความสำคัญด้านการศึกษาเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีแบบอย่างบรรพบุรุษที่ให้ความสำคัญในการศึกษาประสบความสำเร็จและมีชีวิตที่ดี

การพัฒนาของชุมชนบางสะพานน้อย โดยภาพรวมการพัฒนาเป็นไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้าน ในส่วนของการพัฒนาด้านการศึกษาสามารถเห็นได้ชัดเจน

1.5 อัตลักษณ์ของโรงเรียน

“เรียนดี กิจกรรมเด่น เน้นการมีส่วนร่วม”

1.6 ตราสัญลักษณ์ประจำโรงเรียนบ้านบางสะพานน้อย

2. เป้าหมายหลักของการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล

- 2.1 ผู้เรียนมีทักษะทางวิชาการ ทักษะการทำงาน ทักษะชีวิต และมีความสุข
- 2.2 ผู้บริหารโรงเรียนมีสมรรถนะในการเป็นผู้นำองค์กรที่เข้มแข็ง
- 2.3 ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และมีความสามารถในการพัฒนานวัตกรรม
- 2.4 โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาพื้นฐานการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน
- 2.5 โรงเรียนมีโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- 2.6 ชุมชนเข้มแข็งมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียน

3. คุณภาพโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล

3.1 ผลลัพธ์ (Outcome)

- 3.1.1 ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม
- 3.1.2 ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- 3.1.3 ผู้เรียนมีวิถีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 3.1.4 ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และมีทักษะในศตวรรษที่ 21
- 3.1.5 ผู้เรียนมีความสามารถทางวิชาการ
- 3.1.6 ผู้เรียนมีความสุขพอนามัยที่ดีมีสมรรถนะที่จะเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต

- 3.1.7 โรงเรียนเป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ และเป็นโรงเรียนแห่งความสุข
- 3.1.8 ผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้นำองค์กรคุณภาพ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- 3.1.9 ครูและบุคลากรทางการศึกษามีสมรรถนะการทำงานที่เข้มแข็ง มีความรู้ความสามารถ และเปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรม

3.2 ผลผลิต (Output)

- 3.2.1 ผู้เรียนมีวินัย มีกิริยามารยาทที่งดงาม
- 3.2.2 ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่านและการเรียนรู้
- 3.2.3 ผู้เรียนมีนิสัยประหยัดอดออม มีความขยันอดทน และซื่อสัตย์สุจริต
- 3.2.4 ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร และสร้างนวัตกรรม
- 3.2.5 ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะเกี่ยวกับด้าน ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ และเทคโนโลยี
- 3.2.6 ผู้เรียนมีทักษะการทำงาน และทักษะวิชาชีพ
- 3.2.7 ผู้เรียนมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์แข็งแรง ไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข และสิ่งเสพติดทั้งหลาย
- 3.2.8 โรงเรียนมีโครงสร้างพื้นฐานด้านกายภาพ สื่อเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้
- 3.2.9 ผู้บริหารโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ มีภาวะความเป็นผู้นำ และบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล
- 3.2.10 ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและการสร้างนวัตกรรม
- 3.2.11 ครูและบุคลากรทางการศึกษามีคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ

4. สภาพชุมชนโดยรวม

สภาพชุมชนรอบโรงเรียนมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบทมีประชากรประมาณ 6,757 คน อาชีพหลักของชุมชนคือการเกษตรถึงร้อยละ 80 นอกจากนั้นจะเป็นอาชีพรับจ้างร้อยละ 15 และอาชีพอื่น ร้อยละ 5 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ประเพณีทั่วไปของชุมชนเป็นลักษณะของประเพณีชาวภาคใต้ ศิลปะพื้นบ้านที่ชอบ ชุมชนมีความรักความภูมิใจในความเป็นชาวอำเภอบางสะพานน้อย ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา รายได้โดยเฉลี่ยประมาณ 40,000 บาท/คน/ปี

โอกาสและข้อจำกัดของโรงเรียน สภาพแวดล้อมภายนอก สังคม ชุมชนโดยรอบบริเวณ โรงเรียนเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท เริ่มเป็นสังคมแห่งการแข่งขันมากขึ้น บุคคลในชุมชนมีการศึกษา กระจายทุกระดับ สนใจการศึกษาตามสถานภาพของครอบครัว โรงเรียนสามารถใช้บุคคลในชุมชน เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นได้หลายด้าน ที่ตั้งโรงเรียนอยู่ใกล้วัด โรงพยาบาล ตลาด ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ เป็นอย่างดี สภาพทางเศรษฐกิจ ชุมชนอยู่ในระดับกลางสามารถสนับสนุนการจัดการศึกษาของ โรงเรียนได้

ในขณะเดียวกันเนื่องจากชุมชนเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบท ปัญหาชุมชนจึงเกิดในลักษณะ คล้ายชุมชนเมือง เนื่องจากความเจริญทางวัตถุมีอัตราสูงมากส่งผลต่อการพัฒนาด้านจิตใจซึ่ง ค่อนข้างจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ตรงกันข้าม เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหายาเสพติด การพนันและมีการทะเลาะวิวาท ปัญหาอาชญากรรม นักเรียนไม่ได้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ปัญหาการ เคลื่อนย้ายที่ทำงานของผู้ปกครอง การใช้เทคโนโลยีในชุมชนยังมีระดับน้อยและส่วนมากใช้ในแนวทาง ธุรกิจที่ไม่ส่งเสริมการศึกษาซึ่งเป็นภาระที่สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันแก้ปัญหา เหล่านี้ด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

บุญศรีศม์ พันธุ์วัฒน์ (2560 : 50-52) การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้ 1) การศึกษาสภาพและปัญหาระบบบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกิดจาก เครื่องมือที่ใช้ในกระบวนการคัดกรองนักเรียน ได้แก่ แบบคัดกรองนักเรียนและการใช้โปรแกรม Scan Tool3 ในการประมวลผล เพื่อจำแนกนักเรียนเป็นสามกลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มปกติกลุ่มเสี่ยง และ กลุ่มมีปัญหา 2) การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการ คัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพร้าวิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ จากสภาพและปัญหาที่พบจึงดำเนินการ แก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบตามวงจรพัฒนาคุณภาพของเดมมิง ซึ่งได้รูปแบบ การบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) การวางแผน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและปัญหารูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน โดยการประชุมครูที่ปรึกษาพร้อมทั้งดำเนินการ แต่งตั้งคณะกรรมการ ดำเนินการแก้ไขปัญหา และประชุมครูเพื่อวางแผนแก้ปัญหา โดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติงานสร้าง รูปแบบระบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) การดำเนินการตามแผนปฏิบัติ

งานซึ่งประกอบด้วยการสร้างนวัตกรรม เพื่อใช้ในการพัฒนารูปแบบ จำนวน 3 นวัตกรรม ได้แก่ การสร้างเกณฑ์การคัดกรองและแบบคัดกรองโปรแกรมพรัวคัดกรอง และคู่มือการใช้งานโปรแกรมพรัวคัดกรอง 3) การตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียนและ 4) การปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้รูปแบบมีประสิทธิภาพ 3) การใช้รูปแบบและศึกษาสภาพปัญหาการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพรัววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ 1) การทดลองใช้รูปแบบโดยครูหัวหน้าระดับ พบว่า รูปแบบมีความเป็นระบบเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน มีความชัดเจน ตรงกับความต้องการ กระชับเวลา เอื้อต่อการทำงานของครูแต่คู่มือการใช้ไม่เอื้อต่อผู้สูงวัย 2) การใช้รูปแบบโดยครูที่ปรึกษา พบว่า มีความพึงพอใจต่อการใช้งานโปรแกรมพรัวคัดกรองโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด มีความพึงพอใจต่อการใช้คู่มือโปรแกรมพรัวคัดกรองโดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด และมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียน โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด 4) การศึกษาความพึงพอใจในรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ด้านการคัดกรองนักเรียนของโรงเรียนพรัววิทยาคม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครูกลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน มีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านการคัดกรองนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

เฉลิมพงษ์ สุขสมพนารักษ์ (2561 : 54) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านช่างหม้อ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และเพื่อศึกษาความพึงพอใจการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านช่างหม้อ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ครูที่ปรึกษา นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 สอบถามความพึงพอใจจากผู้ปกครองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 รวมทั้งสิ้น 59 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ผลการวิจัยปรากฏดังนี้ 1) โรงเรียนบ้านช่างหม้อ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ดำเนินการตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน แต่ยังมีบางประการที่ยังต้องปรับปรุง ได้แก่ การไม่เข้าไปแก้ไขปัญหาในครอบครัวของนักเรียนอย่างทันท่วงทีและการขาดการประสานงานกับผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง 2) ผู้วิจัยได้จัดทำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านช่างหม้อ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอนขึ้น โดยใช้กระบวนการ PDCA และ 3) กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับดี

ชัยดี ยามู (2561 : 63-67) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านปาละ อำเภอมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการทั่วไปของนักเรียนในโรงเรียนบ้านปาละ อำเภอมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี 2) ศึกษาสภาพการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนบ้านปาละ อำเภอมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี และ 3) เสนอแนะแนวทางการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนบ้านปาละ อำเภอมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้จากการเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนบ้านปาละ อำเภอมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ประกอบไปด้วย ครูที่ปรึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6 คน และผู้บริหารสถานศึกษา รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 7 คน เครื่องมือการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเกี่ยวกับการดำเนินการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยปรากฏว่า 1) สภาพนักเรียนโรงเรียนบ้านปาละ พบว่า นักเรียนมีภาวะโภชนาการตามเกณฑ์มาตรฐานคิดเป็นร้อยละ 81.89 และอาศัยร่วมกับบิดามารดา คิดเป็นร้อยละ 78.74 2) ในภาพรวมครูที่ปรึกษาแต่ละชั้นเรียนได้ดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีการส่งต่อภายนอก นักเรียนที่มีปัญหาด้านการเรียนรู้คัดกรองโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางและทำการรักษา 3) ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ คือ โรงเรียนจัดตั้งคณะกรรมการผู้ปกครองชั้นเรียนเพื่อประสานความร่วมมือแก้ไขปัญหาพฤติกรรมนักเรียน ประกอบไปด้วยทุกภาคส่วน ใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อกลางประสานงาน ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนเข้าถึงครูด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครูที่สอนร่วมชั้นแต่ละชั้นเรียนควรมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ส่งเสริมความถนัดความสนใจของนักเรียน ฝึกทักษะต่าง ๆ จัดอบรมให้ความรู้ด้านจิตวิทยาเด็กแก่ครู และควรประสานศูนย์การศึกษาพิเศษในการดูแลนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

ธินันดา สิงห์แก้ว (2562 : 85-87) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในวงจร PDCA : กรณีศึกษาโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน และเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจร PDCA ของโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบ กลุ่มตัวอย่างที่ได้มาอย่างเจาะจงจากผู้มีความพร้อมและเต็มใจให้ข้อมูล รวมทั้งสิ้น 33 คน ประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 5 คน ผู้บริหารโรงเรียน 1 คน ครูประจำชั้นระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 คน ผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 คน นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 6 คน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง จำนวน 9 คน การรวบรวมข้อมูลใช้ประกอบการสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์และสรุปผล ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนยังมี

ปัญหาขาดการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ ขาดการกำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง ส่วนการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจร PDCA ของ โรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบนั้น ต้องมีการพัฒนาและจัดทำเอกสารคู่มือที่สมบูรณ์ มีการกำหนดหลักเกณฑ์การประเมิน มีแบบฟอร์มเอกสารการประเมินและแบบบันทึกพฤติกรรมนักเรียนให้ชัดเจนตามวงจร PDCA เพื่อใช้ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดป่าตึงห้วยยาบต่อไป

สมิทธา สอนโพธิ์ (2562 : 135-137) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทศิลป์) 2) ศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและ 3) ศึกษาผลการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน กลุ่มเป้าหมายผู้ร่วมดำเนินงาน จำนวน 66 คน กลุ่มเป้าหมายที่เป็นนักเรียน จำนวน 100 คน และเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลของการวิจัย พบว่า 1) สภาพและปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทศิลป์) มีดังนี้ 1) มีการดำเนินงานในระบบช่วยเหลือนักเรียนหลายกิจกรรม เช่น การทำความสะอาดเวรประจำวัน การทำความสะอาดห้องสมุด ห้องพักครู ห้องพยาบาล โรงอาหารห้องน้ำ และบริเวณอื่นที่ได้รับมอบหมาย 2) ปัญหาการดำเนินงานที่พบ คือ นักเรียนไม่เก็บขยะบริเวณรอบโรงเรียน ไม่ทิ้งขยะลงในถังขยะและปัญหาการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ นักเรียนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูยังไม่มีแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน คาบสอนของครูเกินไป และไม่มีเวลาดูแลนักเรียนเท่าที่ควร 2) ผลการศึกษาทางเลือกที่เหมาะสมในการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทศิลป์) จากการระดมความคิดเห็นร่วมกันได้ข้อสรุปในการดำเนินการในครั้งนี้ คือ จัดเป็นโครงการพัฒนา 4 โครงการ ได้แก่ โครงการเด็กดีศรีท่าค้อ โครงการลูกเสือและเนตรนารี โครงการพัฒนาห่างไกลยาเสพติด และโครงการจิตอาสาต่อชุมชน 3) ผลการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า ในวงรอบที่ 1 อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน และวงรอบที่ 2 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้าน มีการพัฒนาด้านนักเรียน คือ มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ จิตสาธารณะ และความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่วนด้านครู มีความรู้และทักษะในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพิ่มขึ้น

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Tatchell (2001 : 819) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิผลของโปรแกรมการป้องกันการใช้สารเสพติดที่นำไปใช้กับนักเรียนวัยรุ่นที่มีปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกันซึ่งนำไปใช้โรงเรียนปลอดยาเสพติดในมลรัฐยูทาห์ 12 โรงเรียน นักเรียนระดับ 6 จำนวน 150 คน จากห้องเรียน 8 ห้อง นักเรียนถูกแบ่งออกเป็น 8 ห้อง นักเรียน 4 ห้องแรก มาจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมต่ำโดยพิจารณาจากที่อยู่ จำนวนที่ได้รับประทานอาหารกลางวันจากโรงเรียนโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและจำนวนร้อยละของชนกลุ่มน้อยที่ลงทะเบียนเรียน ส่วนอีก 4 ห้องเรียน มาจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูง นักเรียน 2 ห้อง จากแต่ละกลุ่มจะมีผู้เชี่ยวชาญป้องกันยาเสพติดและครู แล้วใช้เป็นห้องควบคุม ส่วนอีก 2 ห้องเรียนที่เหลือในแต่ละกลุ่มใช้เป็นห้องทดลองและได้รับโปรแกรมการป้องกันยาเสพติด ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีปัจจัยป้องกันลดลง ปัจจัยเสี่ยงของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองทั้งก่อนและหลังทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมีระยะสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มควบคุม เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงสภาพเศรษฐกิจและสังคมและกลุ่มนักเรียนพบว่า กลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมที่มีความรับผิดชอบต่อการเพิ่มของปัจจัยเสี่ยงโดยก่อนทดลองอย่างชัดเจน แต่ในกลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูง มีการเพิ่มปัจจัยเสี่ยงเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ในกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมการป้องกันการใช้สารเสพติดจะมีการเพิ่มของปัจจัยเสี่ยงมากขึ้นเมื่อเป็นนักเรียนที่มีจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมต่ำ

Brook (2002 : 1555) ได้ศึกษาเรื่องผลของลักษณะเชื้อชาติ ชนชาติ การปฏิบัติตัวของผู้ปกครอง และการควบคุมแรงกระตุ้นที่มีต่อการใช้ยาเสพติด มีพฤติกรรมที่สร้างปัญหาต่อสังคมและความกดดันในวัยรุ่นเชื้อสายแอฟริกัน-อเมริกัน โดยวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวของวัยรุ่นเชิงลบ พบว่า ลักษณะเชื้อชาติ การปฏิบัติตัวของผู้ปกครองและการควบคุมแรงกระตุ้น มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติดพฤติกรรมที่สร้างปัญหาและแรงกดดันของวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า 1 ใน 3 เชื้อชาติ ได้แก่ การต่อต้านคนขาว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้ยาเสพติด พฤติกรรมที่สร้างปัญหาและแรงกดดันและมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสังกัดกับแหล่งตน นอกจากนี้การเรียนรู้ของวัยรุ่นเกี่ยวกับการปฏิบัติตัวของผู้ปกครองในทางบวกมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการใช้ยาเสพติด การควบคุม แรงกระตุ้นที่อ่อนแอ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมที่สร้างปัญหา และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติของผู้ปกครอง และความตระหนักในเรื่องชาตินิยมมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสังกัดกับแหล่งตน

Ouyang (2006 : 2656) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น ประกอบไปด้วย การใช้สารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ และภาวะเจริญพันธุ์ของเยาวชน ภายใต้โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มุ่งหวังทำให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดตามที่คาดหวัง การวิเคราะห์ลักษณะพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นซึ่งแตกต่างจากกลุ่มหนุ่มสาวที่มีอายุมากขึ้น หากเราคำนึงถึงลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็น

สาระสำคัญในการเข้าใจรูปแบบพฤติกรรมวัยรุ่นและการออกแบบนโยบาย โครงการต่าง ๆ ที่จะเป็นเกราะป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่หนึ่ง ระบุอิทธิพลจากวัยรุ่นในการตัดสินใจของคนรุ่นต่อ ๆ มา เช่น อิทธิพลของคนในการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และการใช้กัญชา รูปแบบระยะเวลาของพฤติกรรมของคนรุ่นหนึ่งสามารถควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่มีอิทธิพลต่อทั้งกลุ่มของรุ่นถัดมาได้ ความใกล้ชิดจะมีผลต่อการป้องกันสาเหตุที่พบในทั้งสามพฤติกรรมเสี่ยง อิทธิพลของจากรุ่นสู่รุ่นจะมีผลมากกว่าราคาและนโยบายต่าง ๆ ของรัฐที่ออกแบบเพื่อจำกัดการเข้าถึงเยาวชนต่อบุหรี่ อิทธิพลของคนรุ่นหนึ่งทำให้เกิดผลตามมาวัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงตั้งแต่อายุเกิดขึ้นจากรุ่นก่อน ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะพวกเขา “เกิดการ กบฏ” หากแต่สาเหตุเนื่องจากพวกเขาอยู่กับผู้ที่พฤติกรรมเสี่ยง ความหมายโดยนัยก็คือ หากพ่อแม่เป็นมาก่อนวัยรุ่นก็อาจมีพฤติกรรมเสี่ยงภายหลัง โครงการต่าง ๆ ที่เข้าถึงครอบครัวที่มีเด็กหลายคนจะมีความสำคัญในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงวัยรุ่นในครอบครัวก็ได้ ประเด็นที่สอง ใช้ข้อมูลการศึกษาความน่าเชื่อถือของวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยง เพื่อตรวจสอบว่าวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยงมีเหตุผลในความคาดหวังเกี่ยวกับการตั้งครรรจ์อย่างไร แสดงให้เห็นความเสี่ยงการตั้งครรรจ์พิจารณาและคาดหมายว่าการตั้งครรรจ์มีผลต่อการตัดสินใจทำแท้งของวัยรุ่นหรือไม่ จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่ารูปแบบวัยรุ่นหญิงโดยเฉลี่ยแล้วมีเหตุผลต่อความคาดหวังในความเสี่ยงของการตั้งครรรจ์ ความคาดหวังทำโดยการแยกตามเพศและเลือกการคุมกำเนิดของการเป็นมาปัจจัยที่มีผลประโยชน์ตามที่คาดหวังจากเพศและการคุมกำเนิด รวมถึงสิ่งแวดล้อมในครอบครัวและประสบการณ์การศึกษาการตัดสินใจทำแท้งของพวกเขาไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่ตั้งครรรจ์โดยไม่พึงประสงค์ของพวกเขาแต่ประการใด และประเด็นที่สาม พัฒนาทางเลือกแบบพลวัตรเรื่องเพศของวัยรุ่นและพฤติกรรมต่าง ๆ ในช่วงเจริญพันธุ์ที่รวมลักษณะนิสัยมีที่มาสองแหล่ง คือ ต้นทุน“คงที่”ของการมีเพศสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับเครื่องป้องกันทางศีลธรรมหรือจิตใจที่ได้รับการป้องกันตั้งแต่ครั้งแรกที่มีเพศสัมพันธ์ สองคือ ค่าใช้จ่าย“เปลี่ยนแปลง” โดยเฉพาะเมื่อความสัมพันธ์ทางเพศมีความก้าวหน้าก็ยากยิ่งที่จะกลับคืนมาสู่สภาพเดิม รูปแบบการตรวจสอบพฤติกรรมอาจมีผลที่ตามมาในระยะสั้นและระยะยาวที่แตกต่างกันไป โครงการรูปแบบต่าง ๆ ทำทนายการใช้เพื่อคุมกำเนิดและลดการตั้งครรรจ์ไม่พึงประสงค์ของวัยรุ่นลดลงในระยะสั้นได้ แต่การตั้งครรรจ์ในวัยรุ่นกลับเพิ่มขึ้นในระยะยาวจะต้องใช้โครงการต่าง ๆ หลายรูปแบบสามารถยับยั้งพฤติกรรมทางเพศในช่วงอายุที่เหลือของวัยรุ่นได้

Rynkala (2007 : unpagged) ได้ศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมของครอบครัว การบกพร่องทางอารมณ์และการใช้สารเสพติดในวัยรุ่น ช่วงวัยรุ่นอาจเป็นเวลาที่ยากสำหรับพ่อแม่หลายคนและลูก ๆ ของพวกเขา เพราะวัยนี้มีพฤติกรรมเสี่ยง ๆ เช่น การใช้สารเสพติดและสิ่งที่ไม่เหมาะสม อาจเป็นช่วงเวลาของการลองผิดลองถูก และมีหลายปัจจัยที่มีผลต่อการนำไปสู่ปัญหาการใช้สารเสพติด อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมของครอบครัวอาจจะเป็นหนึ่งที่มีผลกระทบที่ใหญ่ที่สุดในการตัดสินใจของเด็กในการใช้สารเสพติด วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อติดตามผลกระทบต่อการ

เปลี่ยนแปลงในครอบครัว เช่น พ่อแม่ทะเลาะกัน การรับผิดชอบต่อความรู้สึกและขาดการสื่อสาร เป็นผลกระทบทางลบที่น่าลูกหลานไปสู่การใช้สารเสพติด เป็นสมมติฐานที่ครอบครัวมีความเสี่ยงต่อการผลิตเด็กที่มีระดับของการรับรู้ทางอารมณ์อยู่ในระดับต่ำ การบกพร่องทางด้านอารมณ์หรือ อเล็กซิทิเมีย คือ การขาดการตระหนักรู้ทางด้านอารมณ์ของคนใดคนหนึ่งที่จะอยู่ในรูปของการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมครอบครัวและใช้สารเสพติดในวัยรุ่นผู้เข้าร่วมรวม 81 คน เป็นวัยรุ่นระหว่างอายุ 14 ถึง 19 ปี (ค่าเฉลี่ย=18.18, S.D.=1.31) ทั้งหมดเป็นนักศึกษาหรือเป็นนักเรียนมัธยมที่เข้าเรียนในโปรแกรมการรักษาตัวแบบมีหอพัก ผู้เข้าร่วมแต่ละคนจะต้องกรอกข้อมูลแบบทดสอบถามของตนเองรวมทั้งแบบประเมินกิจกรรมในครอบครัวหรือดีไวซ์ แฟมิลีแอสเซสเมนต์ มุมมองการรับรู้ของเด็กต่อการทะเลาะกันของพ่อแม่ เครื่องมือที่เรียกว่า อเล็กซิทิเมีย ไตรอนโต และแบบสอบถามทางประสบการณ์ส่วนบุคคล เพื่อที่จะได้เข้าใจข้อมูลประวัติลักษณะอาการ ผู้เข้าร่วมโครงการนี้ต้องกรอกข้อมูลและผ่านการทดสอบเฉพาะทางว่าเป็นผู้ใช้แอลกอฮอล์แบบผิดปกติ หรือเรียกว่า ออดิต พบว่า 65% ของผู้เข้าร่วมโครงการรายงานผลของรูปแบบการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่ในระดับอันตราย

Brady (2008 : 521) ได้ศึกษาประเทศที่มีผู้คนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่หนึ่งในนั้นเป็นชาวอเมริกันเป็นส่วนมากพวกเขาไม่ต้องการให้วัยรุ่นไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ชาวอเมริกันส่วนใหญ่จะเห็นด้วยทั้งหมดว่าโรงเรียนควรจะเป็นสถานที่ที่เด็กได้เรียนฟรีเพื่อให้ห่างจากสิ่งเสพติดและห่างจากพฤติกรรมที่เสี่ยงทั้งหมดนี้เพื่อเป็นรากฐานในการป้องกันให้กับเด็ก อย่างไรก็ตามสารเสพติดก็ยังมีอยู่ซึ่งเป็นภาระให้กับสังคมและโรงเรียนที่จะต้องแก้ไขร่วมกัน กรณีศึกษานี้ได้นำนักเรียนบางกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดสารเสพติด อันที่จริงโรงเรียนของแต่ละอำเภอมีแนวทางหรือจุดประสงค์ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติดและแอลกอฮอล์ กรณีศึกษานี้ไม่ได้เลือกนักเรียนที่ติดสารเสพติดแต่สุ่มเลือกเด็กที่มีอิทธิพลหรือมีพฤติกรรมเสี่ยงและมีวัยที่ใกล้เคียงกันนำมาศึกษา สิ่งที่สำคัญคือ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพยายามที่จะปลูกฝังให้เด็กให้เห็นถึงปัญหาหรือผลกระทบของสิ่งเสพติดซึ่งชุมชนก็ต้องพยายามช่วยกันและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการป้องกันหาวิธีในการต่อต้านสารเสพติดร่วมกันจุดประสงค์ของกรณีศึกษานี้เพื่อศึกษาโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่งและเป็นที่ยากพอสมควรที่จะไม่ให้มีสารเสพติดและแอลกอฮอล์ทุกชนิดและต้องการให้เห็นถึงวิธีการแก้ไขในการวางแผนหรือมีกลยุทธ์ในการต่อสู้กับปัญหาสิ่งเสพติดที่เสี่ยงกับนักเรียนในโรงเรียนและเพื่อป้องกันปัญหาย่างถูกต้องและรวดเร็ว แต่ในภาพรวมแล้วโรงเรียนจะแก้ไขปัญหาได้ต้องสำรวจข้อมูลอย่างเป็นกระบวนการ โดยการแจกแบบสอบถาม แบบถาม-ตอบ ข้อมูลที่ได้มาจากนักเรียนชาวอเมริกันที่สำรวจสารเสพติดและแอลกอฮอล์ทุกชนิด และแบบรายงานจากโรงเรียนนิวเจสซี